

**PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PROJEKTU
„Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2020”**

BIELSKO-BIAŁA, 15 kwiecień 2005

AUTORZY OPRACOWANIA:

Główny projektant prognozy: mgr Iwona Górską
(biegły w zakresie sporządzania ocen
oddziaływania na środowisko z listy
Wojewody Małopolskiego nr 117/2000)

Projektanci: mgr Jan Kohut
mgr inż. arch. Andrzej Melzer
mgr inż. arch. Adam Szmajdych
techn. Danuta Romańczyk

SPIS TREŚCI:

1. WSTĘP	5
1.1. Podstawa formalna i prawna opracowania prognozy	5
1.2. Cel sporządzenia prognozy	5
1.3. Zakres merytoryczny prognozy	6
1.4. Informacje o zawartości, głównych celach projektu Strategii i jego powiązaniach z innymi dokumentami	6
1.4.1. Zawartość projektu Strategii	6
1.4.2. Cele strategiczne i kierunki działań przyjęte w Strategii	18
1.4.3. Powiązania z innymi dokumentami	32
2. ANALIZY I OCENY	37
2.1. Analiza i ocena istniejącego stanu zasobów środowiska oraz potencjalnych zmian tego stanu w przypadku braku realizacji celów zawartych w Strategii	37
2.1.1. Stan zasobów środowiska	37
2.1.2. Potencjalne zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji celów zawartych w projekcie Strategii	40
2.2. Analiza i ocena istotnych problemów ochrony środowiska, w szczególności dotyczących obszarów chronionych i wymagających ochrony	44
2.2.1. Środowisko przyrodnicze i prawne formy ochrony przyrody	44
2.2.2. Środowisko kulturowe i obszary ochrony dziedzictwa kulturowego	46
2.2.3. Obszary ochrony uzdrowisk	47
2.2.4. Ocena istotnych problemów ochrony	47
2.3. Analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko celów strategicznych i kierunków działań przyjętych w Strategii	48
2.3.1. Analiza wybranych priorytetów rozwoju województwa	48
2.3.2. Ocena przewidywanych oddziaływań na środowisko	49
2.4. Analiza i ocena stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem.	54
2.4.1. Identyfikacja głównych obszarów strategicznych narażonych na zmiany w środowisku	54
2.4.2. Informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko	55
3. OCENY ROZWIĄZAŃ	56
3.1. Rozwiązania przyjęte w projekcie Strategii mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań przyszłego użytkownika na środowisko.	56
3.2. Propozycje rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projekcie Strategii wraz z uzasadnieniem ich wyboru, w tym wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy.	60
3.2.1. Wzajemne relacje Strategii R. W. Ś. i Planu Z. P. W. Ś.	60
3.2.2. Spójność z innymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi	62
3.2.3. Podsumowanie	63
4. INFORMACJE KOŃCOWE	65
4.1. Metody zastosowane przy sporządzaniu prognozy	65
4.2. Przewidywane metody analizy realizacji Strategii.	65
4.2.1. Instrumenty finansowe realizacji strategii	65
4.2.2. Instrumenty prawne realizacji strategii	66
4.2.3. System ocen	67

SPIS TABEL I RYSUNKÓW:

		strona
Tabela nr 1	Cele strategiczne i kierunki działań - przegląd szczegółowych działań	17
Tabela nr 2	Stopień potencjalnego oddziaływania poszczególnych celów i kierunków działań na środowisko	46
Tabela nr 3	Wzajemne relacje celów strategicznych: Strategii R.W.Ś. i Planu Z. P.W.Ś.	57
		po stronie:
Rysunek nr 1	- Obszary polityki rozwoju województwa	33
Rysunek nr 2	- Środowisko przyrodnicze - obszary ochrony przyrody	49
Rysunek nr 3	- Środowisko kulturowe - obszary dziedzictwa kulturowego	49
Rysunek nr 4	- Obszary ochrony środowiska i uzdrowisk	49

1. WSTĘP

1.1. Podstawa formalna i prawna opracowania prognozy

Podstawę formalno - prawną opracowania prognozy stanowią:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami), która weszła w życie z dniem 1 października 2001r. na mocy ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085)
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (Dz. U. Nr 142 z 2001r., poz. 150 z późniejszymi zmianami)

a także ustanowiona na szczeblu międzynarodowym:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów dla środowiska (2001/42/WE).

Zgodnie z art. 40 ust. 1 pkt 1 i art. 41 ust. 1 przywołanej ustawy Prawo ochrony środowiska - projekty strategii rozwoju regionalnego wymagają przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, którego elementem jest prognoza oddziaływania na środowisko; art. 41, ust. 2 określa zakres informacji, które powinna zawierać prognoza.

1.2. Cel sporządzenia prognozy

Prognozę sporządzono do projektu „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020” zwana dalej „Strategią”.

Cel opracowania prognozy wynika bezpośrednio z przepisów ustawy „Prawo ochrony środowiska”, która w art. 8 stwierdza, że „Polityki, strategie, plany lub programy dotyczące w szczególności przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, gospodarki przestrzennej, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystania terenu powinny uwzględniać zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju”.

Zasady zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska stanowią podstawę do sporządzania i aktualizacji m.in. strategii rozwoju województw ..., w których w szczególności (art. 71 cyt. ustawy):

- 1/ określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania powstawaniu zanieczyszczeń, zapewnienia ochrony przed powstającymi zanieczyszczeniami oraz przywracania środowiska do właściwego stanu,
- 2/ ustala się warunki realizacji przedsięwzięć, umożliwiające uzyskanie optymalnych efektów w zakresie ochrony środowiska.

Zgodnie z zapisami ustawowymi rolą prognozy jest sprawdzenie, czy w przyjętych w projekcie Strategii rozwiązaniach, zabezpieczony został we właściwy sposób interes środowiska przyrodniczego i kulturowego. Ma ona również wykazać czy przyjęte rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań użytkownika turystycznego na

środowisko chronią przed powstawaniem konfliktów i zagrożeń oraz w jakim stopniu warunki realizacji rozwiązań przyjętych w Strategii mogą oddziaływać na środowisko.

1.3. Zakres merytoryczny prognozy

Dokumentacja prognozy zawiera następujące informacje, analizy i oceny (zgodnie z art. 41 ust. 2 ustawy „Prawo ochrony środowiska”):

- informacje wstępne o zawartości, głównych celach projektu Strategii i jego powiązaniach z innymi dokumentami,
- analiza i ocena stanu zasobów środowiska oraz potencjalnych zmian tego stanu w przypadku braku realizacji celów zawartych w projekcie Strategii,
- analiza i ocena istotnych problemów ochrony środowiska, w szczególności dotyczących obszarów chronionych i wymagających ochrony,
- analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko celów, zasad i kierunków przyjętych w projekcie Strategii,
- analiza i ocena stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem,
- ocena rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań przyszłego użytkowania na środowisko,
- propozycje rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projekcie wraz z uzasadnieniem ich wyboru, w tym wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy,
- informacje o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy,
- informacje o przewidywanych metodach analizy realizacji projektu Strategii,
- informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko,

Zakres merytoryczny został przedstawiony do uzgodnienia Wojewodzie Śląskiemu i Państwowemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu w Katowicach.

1.4. Informacje o zawartości, głównych celach projektu Strategii i jego powiązaniach z innymi dokumentami

1.4.1. Zawartość projektu Strategii

„Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020” bazuje na „Założeniach do aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2015” przyjętych uchwałą Zarządu Województwa Śląskiego w dniu 15 listopada 2004 roku. Zawarte w Strategii ustalenia są głównie wynikiem prac przedstawicieli samorządu lokalnego szczebla gminnego i powiatowego, radnych Sejmiku Województwa Śląskiego, administracji rządowej, środowisk naukowych, przedsiębiorstw, instytucji oraz organizacji społecznych i pozarządowych z terenu województwa - członków zespołów powołanych do aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Dla potrzeb sporządzenia prognozy wykorzystano wersje opracowania z 29 marca 2005 roku.

Dokument Strategii obejmuje cztery podstawowe części:

- Część 1 - diagnoza (opis sytuacji społeczno - ekonomicznej województwa śląskiego)
- dane o jakości sytuacji społecznej, potencjale demograficznym, kondycji gospodarki i uwarunkowaniach jej rozwoju, poziomie zaspokojenia potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej i technicznej, jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego, według stanu w 2003 roku lub na koniec 2002.
- Część 2 - prognoza (bilans strategiczny regionu) - zidentyfikowane nowe czynniki i uwarunkowania rozwoju regionu w oparciu o diagnozę sytuacji społeczno - gospodarczej oraz analizę programów i strategii opracowanych po uchwaleniu obowiązującej „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2015”, przeprowadzając analizę SWOT wskazano na główne problemy rozwojowe województwa śląskiego.
- Część 3 - plan strategiczny (ustalenia strategiczne) - to sformułowanie haseł określających wizję regionu; ustalenie obszarów priorytetowych będących rezultatem konfrontacji wyników analizy strategicznej z zagrożeniami i szansami zawartymi w wizji; w obrębie wyznaczonych priorytetów dziedzinowych określono cele strategiczne, a dla ich realizacji wyznaczono kierunki działań, które w przyszłości mają stać się podstawą dla konstrukcji programów operacyjnych.
- Część 4 - wdrażanie (wdrażenie i monitoring) - dokonano wyboru instytucji i sposobów monitorowania realizacji strategii - podstawowym celem funkcjonowania systemu monitoringu będzie gromadzenie i przetwarzanie informacji o stanie realizacji Strategii; system monitoringu będzie funkcjonował w oparciu o zbiór informacji wynikających z rozwiązań Eurostatu dla regionów poziomu NUTS II i NUTS III oraz Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Katowicach poprzez ustalone wskaźniki, proces monitorowania polegał będzie na systematycznym obserwowaniu zmian zachodzących w ramach poszczególnych programów oraz wytyczonych celów; ponadto wskazano instrumenty finansowe i prawne realizacji strategii.

W części 1 obejmującej opis sytuacji społeczno - ekonomicznej województwa zawarto informacje dotyczące:

1. Położenia geograficznego - województwo śląskie to przemysłowy region Polski położony w południowej części kraju, w dorzeczu górnego biegu trzech największych polskich rzek: Wisły, Odry i Warty. Obszar cechuje zróżnicowana rzeźba terenu obejmująca: Wyżynę Krakowsko-Częstochowską, Wyżynę Śląską, Kotlinę Oświęcimsko-Raciborską, Nizinę Śląską, Beskid Zachodni i Pogórze Śląskie. Główne bogactwa naturalne to węgiel kamienny, złoża cynku i ołowiu, rudy molibdenowo-wolframowo-miedziane, rudy żelaza, sól kamienna, pokłady metanu, gazu ziemnego, złoża margli, wapieni oraz kruszywa naturalnego, złoża wód leczniczych i wód mineralnych. Na bazie tych surowców powstał tu największy w kraju okręg przemysłowy, odgrywający decydującą rolę w gospodarce narodowej jako podstawa krajowego bilansu paliwowo-energetycznego. Województwo położone jest na skrzyżowaniu szlaków transportowych i komunikacyjnych o znaczeniu krajowym i europejskim. Z północy na południe przecina go droga krajowa nr 1, łącząca poprzez przystanie promowe Skandynawię z południem Europy. Z zachodu na

wschód biegnie droga krajowa nr 4 - jeden z najważniejszych szlaków komunikacyjnych między Unią Europejską, Ukrainą, Rosją i innymi południowymi państwami Wspólnoty Niepodległych Państw.

2. Obszaru i liczby mieszkańców - strukturę administracyjną województwa tworzy 167 gmin zgrupowanych w 36 powiatach. Na system osadniczy składa się z 1.582 miejscowości w tym 71 miast, które tworzą sieć o gęstości 58 miast/10 tys.km². Gęstość ta jest ponad dwukrotnie wyższa od średniej krajowej. Głównymi elementami systemu osadniczego województwa śląskiego są aglomeracje miejskie:

- Aglomeracja Górnosląska, którą tworzy 14 dużych miast na prawach powiatów liczy ponad 2 mln mieszkańców, co stanowi ok. 43% ludności województwa.
- Aglomeracja Bielska, z największym miastem Podbeskidzia na prawach powiatu Bielsko-Biała, liczące 177,4 tys. mieszkańców i będące miastem węzłowym strefy transgranicznej.
- Aglomeracja Częstochowska, którą tworzy duże miasto na prawach powiatu Częstochowa, liczące ok. 249,5 tys. mieszkańców.
- Aglomeracja Rybnicka licząca 405,4 tys. mieszkańców, którą tworzą duże miasta na prawach powiatu: Rybnik, Jastrzębie - Zdrój, Żory i miasto powiatowe Wodzisław Śląski oraz przyległe gminy miejskie: Pszów, Radlin i Rydułtowy.

3. Gospodarki, innowacyjności i innych uwarunkowań - województwo mieści się w grupie najsilniejszych gospodarczo regionów Polski. W regionie wytwarza się 13,7% (2002 r.) Produktu Krajowego Brutto (PKB) i 17,2% krajowej produkcji sprzedanej przemysłu. W samym województwie sytuacja jest zróżnicowana. Największy udział wytwarzanego PKB w regionie przypada na subregion centralny (66,5%), następnie południowy (12,8%), zachodni (11,5%), i północny (9,2%). Dla gospodarki województwa w dalszym ciągu duże znaczenie ma górnictwo węgla kamiennego, hutnictwo żelaza, cynku i ołowiu, energetyka, przemysł elektromaszynowy, spożywczy i chemiczny, a w ostatnim okresie również przemysł motoryzacyjny. Od kilku lat obserwuje się systematyczne zmiany w strukturze gospodarki województwa. Stopniowo maleje udział przemysłu w ogólnych przychodach ze sprzedaży, przy równoczesnym wzroście usług rynkowych i nierynkowych. W samym przemyśle zmniejsza się udział górnictwa, hutnictwa, koksownictwa, branż do niedawna dominujących w gospodarce województwa. Wzrasta natomiast pozycja przemysłu elektromaszynowego, energetyki, ciepłownictwa, przemysłu spożywczego, najszybciej jednak motoryzacyjnego sprawiającego, że region stał się największym w kraju producentem samochodów osobowych. Sektor prywatny systematycznie wzmacnia swoją pozycję, choć jego rozwój jest wolniejszy niż w pozostałych regionach kraju. Wśród działających w regionie 424,0 tys. podmiotów gospodarki narodowej 330,1 tys. stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (78,5% podmiotów regionu). Największy udział (94,6%) stanowią mikroprzedsiębiorstwa (firmy małe zatrudniające do 9 osób).

Województwo śląskie to również rynek towarowo-wystawienniczy o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Odbywające się tutaj, co roku imprezy targowe stwarzają okazję do promocji produktów, nawiązywania kontaktów handlowych oraz zawierania kontraktów. Na terenie województwa śląskiego znajduje się 12,1% potencjału badawczo-rozwojowego istniejącego w Polsce, składający się z 112 jednostek, w tym: 36 jednostek naukowych i badawczo-rozwojowych, 46 jednostek rozwojowych i 14 szkół wyższych. Zmiana warunków makroekonomicznych i politycznych spowodowała rozszerzenie obszaru działalności regionalnych instytucji

badawczo-rozwojowych, a także ich ukierunkowanie z przemysłu, na ochronę środowiska, energetykę, automatykę i elektronikę oraz budownictwo.

4. Zasobów ludzkich, równości szans i aktywizacji zasobów ludzkich -

Poziom wykształcenia mieszkańców województwa śląskiego przedstawia się szczególnie niekorzystnie na tle innych zurbanizowanych województw. W 2003 roku ponad 58% mieszkańców województwa powyżej 15 roku życia nie przekraczało poziomu szkoły zawodowej, co świadczy o tym, że ludność ta posiadała wykształcenie zawodowe bądź niższe. Odsetek osób z wykształceniem wyższym stanowił jedynie 9,2% i był jednym z najniższych wskaźników w kraju. Zapoczątkowana przebudowa szkolnictwa wymuszona została potrzebami zmieniającego się rynku pracy. Podstawowym kierunkiem polityki oświatowej w regionie jest upowszechnienie średniego wykształcenia oraz rozbudowa policealnych studiów zawodowych, tworzenie centrów kształcenia zawodowego oraz przekształcanie zakładów kształcenia nauczycieli w wyższe szkoły zawodowe. Zwiększony nabór na studia wyższe oraz powstawanie nowych uczelni służy podniesieniu poziomu wykształcenia mieszkańców regionu oraz jakości życia społeczeństwa. Jedną z pozytywnych cech przyjętego profilu edukacji w województwie śląskim jest odgrywanie coraz większej roli współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi a ośrodkami naukowymi. Wpływa to na rozwój określonego profilu wyższego wykształcenia oraz różnych kierunków podyktowanych rynkiem pracy.

Procesom restrukturyzacji regionu towarzyszy zmiana struktury zatrudnienia ludności polegająca na malejącym udziale pracujących w przemyśle i budownictwie, przy równoczesnym wzroście w sferze usług. Pomimo tych zmian w województwie śląskim utrzymuje się wysoka liczba pracujących w przemyśle i budownictwie 572,3 tys. tj. 38,2% ogółu pracujących (w kraju 28,3%). W samym przemyśle pracowało 481,9 tys. os, co stanowiło 16,8% pracujących w przemyśle osób kraju. Największy odsetek osób zatrudnionych znalazło miejsce pracy w sektorze usług tj. 57,0% zatrudnionych ogółem w gospodarce narodowej regionu, (kraj 54,3%), w tym w usługach rynkowych 39,4% (kraj 36,3%). Region charakteryzuje się najniższym w kraju odsetkiem osób pracujących w rolnictwie i leśnictwie 4,8% zatrudnionych (kraj 17,4%). Województwo śląskie cechuje jeden z niższych niż w kraju wskaźnik zatrudnienia (wynoszący 40,3% (kraj 44,0%). Wyższy natomiast niż przeciętny w kraju jest udział zatrudnionych w sektorze publicznym oraz pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy. Atutem rynku pracy województwa jest duża liczba wysoko wykwalifikowanych pracowników.

Z punktu widzenia wskaźników bezrobocia sytuacja na rynku pracy jest znacznie lepsza od przeciętnej w kraju. Liczba bezrobotnych w województwie śląskim wynosiła 325,5 tys. osób tj. 10,3% całkowitej liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych w kraju. W stosunku do roku 2000 nastąpił wzrost liczby bezrobotnych o 25,3%. W populacji bezrobotnych województwa zdecydowanie dominują kobiety (54,3%). Najliczniejszą grupę stanowią bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym (35,0%), następnie podstawowym i niepełnym podstawowym (32,9%) oraz średnim zawodowym (21,6%). Największy odsetek zarejestrowanych bezrobotnych odnotowano w subregionie centralnym, z 210,4 tys. osób bezrobotnych podregionu centralnego 54,9% stanowiły kobiety. Liczba bezrobotnych w tym subregionie była 5-krotnie wyższa niż w pozostałych podregionach. Najniższy odsetek bezrobotnych zanotowano w podregionie południowym 10,8% i 10,2% bezrobotnych kobiet. Niepokojącym problemem nadal pozostaje długotrwałe bezrobocie. Na koniec 2003 r. w województwie zarejestrowanych było 9,8% (164 tys. os.)

krajowych bezrobotnych długoterminowych. Wśród długotrwale bezrobotnych największy odsetek stanowią osoby z wykształceniem najniższym (39,6%), najmniej wykształceniem wyższym (2,4%). Osoby w przedziale wieku 25-34 lat (26% długotrwale bezrobotnych), a w wieku 45-54 (26,6%). Z osób długotrwale bezrobotnych ponad 50% to osoby pozostające bez pracy powyżej 2 lat i więcej 20% natomiast to osoby pozostający bez pracy 3 miesiące bądź mniej. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie śląskim na koniec 2003 roku wynosiła 17,6%, podczas gdy w kraju wynosiła 20,0%. Najwyższą stopę bezrobocia zarejestrowano w podregionie północnym 18,8% i centralnym 18,1%, nieco mniejszą w subregionie zachodnim 17,9%, a najniższą w południowym 13,9%. Bezrobotni mieszkańcy wsi regionu stanowią ponad 17,4% ogólnej liczby bezrobotnych województwa, z tego 50% stanowią bezrobotni długoterminowi. Bezrobocie na wsi jest przestrzennie zróżnicowane. W ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców wsi ponad 81% stanowi subpopulacja osób poprzednio pracujących.

W stosunku do innych regionów kraju, województwo posiada dobrze rozwiniętą sieć placówek lecznictwa zamkniętego. Nasycenie kadrami medyczną (lekarską oraz personelu średniego), jak również bazą materialną jest korzystniejsze niż przeciętnie w kraju. Województwo posiada również dobrze rozwiniętą sieć placówek lecznictwa otwartego. Stan zdrowia społeczeństwa jest znacznie gorszy od przeciętnego w kraju. Trwające dziesiątki lat zakłócenia równowagi ekologicznej wpłynęły na zdrowie mieszkańców regionu, którzy płacą za to ceną skróconego okresu życia i zwiększoną w stosunku do innych regionów kraju zachorowalnością. Przeciętna długość życia mieszkańców tego regionu jest krótsza niż średnio w kraju. Większy niż w innych regionach Polski jest stopień zachorowalności na choroby układu krążenia, nowotwory, choroby dróg oddechowych zwłaszcza u dzieci, wyższy jest udział rent i orzeczonego inwalidztwa. Sytuacja ta ulega stopniowej poprawie. Odzwierciedleniem korzystnych przemian zachodzących w służbie zdrowia to stałe zwiększanie się współczynnika urodzeń żywych i obniżanie się poziomu śmiertelności niemowląt.

Województwo śląskie charakteryzuje wielokulturowość oraz silne utożsamianie się społeczności lokalnych z własną kulturą. Na zróżnicowany pejzaż kulturowy składa się zarówno wielowiekowy dorobek narodów zamieszkujących tę ziemię, jak również odmienności ukształtowane terytorialnie. Województwo jest ważnym ośrodkiem kultury. Świadczy o tym działalność istniejących tu instytucji kulturalnych, szkół artystycznych wszystkich stopni oraz środowisk twórczych tak profesjonalnych jak i amatorskich. Szeroko znane, nie tylko w kraju, jest środowisko muzyczne. Region uchodzi za jeden z wiodących w kraju i liczących się w świecie ośrodków plastycznych. Województwo to znaczący ośrodek teatralny i kultury filmowej. Najpoważniejszą rolę w ochronie i popularyzowaniu naszego dziedzictwa kulturowego pełnią muzea. Odrębnym problemem województwa jest nierównomierne rozmieszczenie profesjonalnych instytucji kultury. Ogółem w województwie śląskim znajduje się 845 placówek bibliotecznych (na wsi 42% placówek regionu), 23 teatry i instytucje muzyczne (15 teatrów dramatycznych, w tym 3 lalkowe, 1 opera, 1 operetka, 4 filharmonie i orkiestry symfoniczne), 42 muzea, 56 kin stałych (drugie miejsce po województwie mazowieckim - 66 kin). Najlepiej wyposażona w tego typu placówki jest centralna część województwa (48 bibliotek, 22 muzea, 38 kin oraz 19 teatrów i instytucji muzycznych). Konsekwencją tego jest nierównomierna dostępność do profesjonalnych instytucji kultury działających w regionie.

5. Infrastruktury, aspektów przestrzennych i środowiska -

Województwo śląskie to wielki węzeł komunikacji drogowej i kolejowej obszar dużej wymiany towarowej, bardzo dużego ruchu tranzytowego o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Teren województwa, w szczególności główne miasta aglomeracji górnośląskiej, przecinają magistralne linie kolejowe, zapewniające połączenia krajowe i międzynarodowe. Region położony jest na skrzyżowaniu newralgicznych szlaków transportowych i komunikacyjnych (drogowych i kolejowych) o znaczeniu krajowym i europejskim. Na terenie tym spotykają się dwie drogi międzynarodowe Lwów -Zgorzelec (A-4) oraz Gdańsk-Bratysława (A-1). Drogi dwujezdniowe łączą Katowice z Łodzią i Warszawą na północy oraz na południu z Bielskiem-Białą. Północną część województwa przecina najkrótszy szlak łączący Kijów przez Lublin - Kielce -Częstochowę - Opole z Dreznem i przez Kudowę z Pragą.

Zasoby mieszkaniowe województwa śląskiego cechuje wielkoblokowe budownictwo wielorodzinne oraz jednorodzinne budownictwo indywidualne. W związku z ubytkami starej substancji mieszkaniowej, stopniowo przeprowadzaną modernizacją i oddawaniem do użytku nowych zasobów, systematycznej poprawie ulegają wskaźniki wyposażenia mieszkań w instalacje wodociągowe, kanalizacyjne, sieć gazową oraz ciepłą. Miejskie zasoby mieszkaniowe województwa charakteryzują się niższym niż średnio w kraju odsetkiem wyposażenia w podstawowe (standardowe) instalacje użytkowe i sanitarne, za wyjątkiem sieci wodociągowej. Korzystniej od średniej krajowej przedstawiają się jednak warunki mieszkaniowe na wsi województwa śląskiego. We wszystkich wyszczególnionych urządzeniach przewyższają poziom warunków mieszkaniowych wsi innych regionów kraju. Ogólny stan techniczny budynków w województwie śląskim jest bardzo zróżnicowany i wynika z okresu ich budowy, prowadzonych konserwacji i remontów, jak również negatywnego oddziaływania środowiska przemysłowego. Stan zasobów mieszkaniowych jest o wiele gorszy od średniej krajowej. Ważnym problemem województwa jest konieczność dokonywania wyburzeń substancji mieszkaniowej w związku ze złym stanem technicznym oraz eksploatacją górnictwem. Największą powierzchnię użytkową mieszkań oddanych do użytku ogółem przekazano w subregionie centralnym i południowym, najniższą z kolei w subregionie zachodnim i północnym.

Stan środowiska województwa śląskiego w ostatnim dziesięcioleciu uległ zdecydowanej poprawie. Wysoki stopień koncentracji przemysłu i urbanizacji, zwłaszcza w obszarze GOP spowodował trwałe przeobrażenia tego obszaru. Wyrażają się one w znacznym zanieczyszczeniu wód i powietrza atmosferycznego, skażeniach gleb, deformacjach terenu, zaburzeniach stosunków hydrologicznych, prawie całkowitym wylesieniu centralnej części województwa i uszkodzeniami pozostałego drzewostanu. Biorąc pod uwagę fakt, że obszar województwa śląskiego zajmuje jedynie 3,9% powierzchni kraju, ilość substancji pogarszających stan środowiska oraz wytwarzanych w regionie odpadów jest nieporównywalna z jakimkolwiek innym regionem w Polsce. W skali lokalnej problem jest nawet intensywniejszy, ponieważ źródła emisji oraz wytwarzania odpadów skoncentrowane są głównie na terenach miejskich aglomeracji górnośląskiej i rybnickiej. Dominującym źródłem zanieczyszczeń jest spalanie paliw powodujące emisję 96% dwutlenku siarki i tyle samo tlenu azotu. Wysoko rozwinięta działalność przemysłowa i związane z nią emisje zanieczyszczeń, zarówno powietrza jak i wód, powodują także zanieczyszczenie wód podziemnych. Do uciążliwości województwa należy zaliczyć hałas, którego stałe zwiększanie się wynika z postępującej urbanizacji i komunikacji regionu.

W dużym uproszczeniu region podzielić można na dwie części: przemysłową i turystyczną. Województwo obejmuje swym zasięgiem atrakcyjne przyrodniczo obszary południowej Polski: Wyżynę Krakowsko-Częstochowską, Pogórze Śląskie oraz Beskid Zachodni. Mimo niezwyklej atrakcyjności terenu jego zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne jest stosunkowo ubogie, niewystarczająca jest baza gastronomiczna i noclegowa. Walory przyrodnicze tradycyjnych obszarów turystycznych tworzą znakomite warunki dla rozwoju różnych form turystyki.

Na południu województwa znajduje się jedno z najlepiej zagospodarowanych górskich regionów kraju - Beskidy. Turystyczny charakter Beskidów znajdujących się w obrębie województwa (Beskid Śląski, Żywiecki, Mały) tworzą góry i zbiorniki wodne stwarzając bardzo dobre warunki do wypoczynku i rekreacji w różnych formach. Obszar ten poszczycić się może rozwiniętą bazą turystyczną, większość z niej skupiona jest w największych beskidzkich centrach wypoczynkowych: Ustroniu, Wiśle, Szczyrku. Oprócz hoteli i pensjonatów turyści do swojej dyspozycji mają również schroniska, ośrodki wczasowe, domki turystyczne oraz kwatery prywatne i agroturystyczne.

Na północy Wyżyna Krakowsko - Częstochowska - atrakcyjność tej okolicy podnoszą ruiny zamków i strażnic piastowskich ze Szlaku Orlich Gniazd z XIV i XV. Najlepiej zachowane i największe ruiny gotycko-renesansowego zamku znajdują się w Ogrodzieńcu. W obrębie tej części województwa śląskiego znajduje się również Klasztor oo. Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie, stanowiący centrum kultu religijnego o zasięgu światowym. Dużą atrakcją turystyczną jest również fragment unikatowej na skalę europejską Pustyni Błędowskiej. Mimo niezwyklej atrakcyjności tego terenu jego zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne jest stosunkowo ubogie, niewystarczająca jest baza gastronomiczna i noclegowa.

Do atrakcji turystycznych w środkowej części województwa zaliczyć należy przede wszystkim zabytki dawnej techniki oraz wiele zabytków architektury i budownictwa. Stereotypowi o zdegradowanym środowisku naturalnym centralnej części województwa przeczy nie tylko duża powierzchnia obszarów zielonych i leśnych, ale również duża ilość zachowanych tu skarbów przyrody. Atrakcyjność terenu, bogata baza noclegowa i gastronomiczna umożliwia mieszkańcom regionu ciekawy wypoczynek weekendowy. W samym centrum regionu znajduje się Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku, który rocznie odwiedza 12 - 15 mln ludzi z kraju i zagranicy.

Województwo śląskie oferuje ponad 35,1 tys. miejsc noclegowych. Najliczniejszą bazą turystyczną dysponuje subregion południowy -57% regionalnej bazy noclegowej, następnie subregion centralny - 28,0% bazy noclegowej. Tylko 9,0% turystycznej bazy noclegowej przypada na subregion północny, a 6% bazy przypada na subregion zachodni

Województwo śląskie w 2003 r. odwiedziło około 5,0 mln osób, z tego na turystykę krajową przypadało 90% zwiedzających, co daje 3 miejsce w rankingu województw. Podobnie jak w kraju nastąpił spadek ruchu turystycznego. Pod względem liczby turystów zagranicznych odwiedzających region (0,5 mln osób) znalazło się na 11 miejscu spośród województw w kraju. Z turystów zagranicznych przybywających do regionu najliczniejszą grupę stanowią Niemcy, Włosi, Francuzi i Czesi udziały innych narodowości w przyjazdach były dość równomierne.

Mimo intensywnej wielowiekowej działalności gospodarczej prowadzonej na terenie województwa śląskiego, prawie 31,7% powierzchni regionu zajmują lasy z dobrze zachowanymi zespołami roślinnymi i różnorodnością szaty roślinnej. Obszary objęte ochroną w województwie śląskim występują w dwóch kompleksach

na północy i południu regionu i zajmują powierzchnię 270.334,2 ha, co stanowi 21,9 powierzchni województwa. Zalicza się do nich rezerваты, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne, pomniki przyrody ożywionej i nieożywionej oraz stanowiska dokumentacyjne. Do form ochrony przyrody i krajobrazu w województwie śląskim zalicza się 61 rezerwatów przyrody oraz 8 parków krajobrazowych chroniących obszary o szczególnych wartościach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, 16 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych i otulina Babiogórskiego Parku Krajobrazowego (w znacznej części przynależnego do województwa małopolskiego).

6. Obszarów wiejskich - wbrew utartym opiniom rolnictwo i tereny wiejskie województwa śląskiego stanowią istotny element gospodarki regionu. Na terenach wiejskich województwa żyje 994,8 tys. osób, co stanowi 21,1% ogółu mieszkańców regionu i 6,8% ludności wiejskiej kraju. W strukturze agrarnej podobnie jak w całym pasie Polski południowej przeważają drobne gospodarstwa o średniej powierzchni użytków rolnych na 1 mieszkańca - 0,11 ha (średnia krajowa 0,42 ha). W tej przestrzeni produkcyjnej funkcjonuje 102,1 tys. gospodarstw rolnych. Największy obszar użytków rolnych posiada subregion północny 54,0% powierzchni. Drugim pod względem wielkości jest subregion zachodni (48,8% swojej powierzchni). W pozostałych dwóch subregionach sytuacja kształtuje się podobnie, w subregionie południowym powierzchnia użytków rolnych zajmuje 36,8 % powierzchni, a centralnym 36,6% powierzchni ogólnej obszaru.

Gleby województwa należą do przeciętnych, ich przydatność dla rolnictwa obniża skażenie odpadami (metale ciężkie) i emisjami przemysłowymi (kwaśne deszcze). Do najżyźniejszych gleb w województwie należą czarnoziemy występujące w Kotlinie Raciborskiej. Niewielka powierzchnia gospodarstw, skażenie gleb, postępujący proces degradacji będący wynikiem działalności górniczej, niski poziom usług dla rolników, brak właściwie funkcjonujących organizacji rynkowych przy silnej konkurencji z zewnątrz wpływają na słabość rolnictwa tego regionu. Warunki przyrodniczo - glebowe na obszarze województwa są bardzo zróżnicowane. Z gospodarstw indywidualnych jedynie niewielki odsetek wykazuje dochody z działalności rolniczej prowadzonej głównie na rynek (jeden z najniższych wskaźników w kraju), co świadczy o niskiej towarowości rolnictwa województwa. Spośród ogólnej liczby ludności wiejskiej województwa śląskiego 6,9% zatrudnionych jest w rolnictwie. Z rolnictwa utrzymuje się 2,9% ludności pracującej województwa, z tego dla 81% ludności źródłem utrzymania są dochody z własnego gospodarstwa.

Obszar województwa został zdiagnozowany w oparciu o dane zawarte w różnorodnych materiałach: Roczniki Statystyczne GUS 2003 i 2004 roku (ogólne, branżowe i wojewódzkie), opracowaniach i informacjach własnych Wydziału Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego z 2003 i 2004 roku.

W części 2 dotyczącej bilansu strategicznego regionu zidentyfikowano kluczowe zagadnienia wskazujące na główne problemy rozwojowe województwa.

W oparciu o opis sytuacji społeczno-gospodarczej oraz analizę programów i strategii opracowanych po uchwaleniu obowiązującej „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2015” zidentyfikowano nowe czynniki i uwarunkowania rozwoju regionu. Następnie przeprowadzono analizę SWOT z uwzględnieniem analiz określonych w dokumencie Podstawy Wsparcia Wspólnoty określając dla poszczególnych pól strategicznych ich mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia w rozwoju. Zidentyfikowane 4 pola strategiczne:

pole 1 - Gospodarka, innowacyjność i inne ramowe uwarunkowania
pole 2 - Zasoby ludzkie, równość szans i zagadnienia społeczne
pole 3 - Infrastruktura, aspekty przestrzenne, środowisko
pole 4 - Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo

Następnie zidentyfikowano kluczowe zagadnienia, które wskazują na główne problemy rozwojowe województwa śląskiego. Stały się one podstawą określenia priorytetów oraz sformułowania celów rozwoju regionu.

Zidentyfikowane najistotniejsze zagadnienia to:

- Utrzymująca się znacząca pozycja tradycyjnych sektorów gospodarki cechujących się - mimo intensyfikacji modernizacji technologicznej - niską rentownością.
- Dystans konkurencyjny Aglomeracji Górnośląskiej do największych polskich metropolii, spowodowany m.in. słabymi powiązaniem instytucjonalnymi i niskim poziomem współpracy miast.
- Niski poziom kapitału społecznego ze względu na słabe więzi społeczne, niski poziom zaufania społecznego i brak umiejętności współpracy skutkujące m.in. małą skutecznością promocji atutów i mocnych stron oraz osiągnięć i ofert województwa w skali krajowej i europejskiej.
- Utrzymująca się niska ranga innowacji technicznych, społecznych i organizacyjnych w systemie wartości przedsiębiorców i menedżerów oraz ograniczony dostęp przedsiębiorstw do zewnętrznych źródeł finansowania innowacji.
- Dekapitalizacja infrastruktury, luka pokoleniowa w sektorze B+R i słabo rozwinięte instytucje wsparcia innowacji oraz niski stopień wykorzystania sieci międzynarodowych do transferu technologii.
- Niska intensywność transferu wiedzy i rozwiązań z ośrodków naukowo-badawczych do placówek oświatowych oraz niewystarczające powiązanie nauki z gospodarką regionu a także niewielka skłonność ośrodków naukowych do tworzenia sieci współpracy.
- Ograniczenie działalności dużej części sektora MŚP do rynku regionalnego, słabe bezpośrednie związki MŚP z sektorem B+R
- Mała obecność międzynarodowych instytucji finansowych wspierających rozwój MŚP.
- Niewystarczające zaawansowanie procesów modernizacji i restrukturyzacji obszarów wiejskich.
- Niewystarczająca organizacja współpracy w zakresie produkcji, przetwórstwa i zbytu produktów rolnych.
- Zły stan i niewydolność infrastruktury transportowej oraz słabe zintegrowanie poszczególnych elementów sieci, w szczególności drogowej, kolejowej i lotniczej.
- Słabe zintegrowanie publicznego transportu pasażerskiego.
- Brak koordynacji działań w zakresie modernizacji i rozbudowy komunalnej infrastruktury wodno-ściekowej i nieracjonalne wykorzystanie istniejących zasobów.
- Niewystarczająca gęstość i niski standard energetycznej sieci przesyłowej powodujący duże obciążenie środowiska.
- Nieracjonalne systemy ciepłownicze cechujące się przestarzałymi obiektami i duży rozdrobnieniem, generujące wysokie koszty ekonomiczne i środowiskowe w postaci zanieczyszczeń powietrza.
- Brak powszechnego dostępu do infrastruktury teleinformatycznej.

- Brak spójnego systemu kształtowania i wykorzystania zasobów wodnych.
- Brak systemowych rozwiązań w zakresie gospodarki odpadami w skali całego regionu.
- Nieefektywny ekologicznie system transportowy generujący hałas o nadmiernym natężeniu, emitujący nadmierne ilości spalin, zanieczyszczający glebę, prowadzący do fragmentacji przestrzeni, w tym korytarzy ekologicznych.
- Duża powierzchnia terenów zdegradowanych oraz przypadkowość i doraźność działań prowadzonych w zakresie ich zagospodarowania.
- Przestarzała i zdegradowana struktura urbanistyczna wielu dzielnic oraz słaba intensywność programów rewitalizacji społecznej terenów miejskich i przemysłowych.
- Brak regionalnego systemu obszarów chronionych oraz koordynacji działań na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych.
- Słaba współpraca miast w zakresie realizacji wspólnych projektów, co opóźnia m.in. wykreowanie obszarów metropolitalnych.
- Niekorzystny, stereotypowy wizerunek województwa.
- Słaby rozwój funkcji pozarolniczych na obszarach wiejskich.
- Bariery finansowe w dostępie do edukacji, nauki i kultury.
- Występująca w niektórych środowiskach mała świadomość wagi edukacji dla rozwoju indywidualnego; brak motywacji do poprawy kwalifikacji ze względu na brak perspektyw pracy.
- Braki w wyposażeniu technicznym placówek edukacyjnych.
- Uboga oferta kształcenia ustawicznego na różnych poziomach wykształcenia oraz niska skłonność części mieszkańców województwa do reorientacji zawodowej i podwyższania kwalifikacji.
- Słabe rozpoznanie popytu na kwalifikacje na rynku pracy i brak ciągłości: od edukacji do zdobycia pracy.
- Niewystarczający poziom partnerstwa trójsektorowego oraz współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi.
- Bariery finansowe instytucji kultury i mieszkańców korzystających z usług kulturalnych
- Bariery postaw, mentalności środowisk twórczych oraz niski poziom przedsiębiorczości środowisk twórczych.
- Dezorganizacja funkcjonowania służby zdrowia wprowadzona przez reformę służby zdrowia.
- Braki w profilaktyce i kształtowaniu postaw prozdrowotnych.
- Intensyfikacja zjawisk wykluczenia społecznego.
- Migracja zarobkowa mieszkańców o najsilniejszym potencjale rozwojowym.
- Brak spójnej polityki zapewniania bezpieczeństwa publicznego, wiążącej wszystkie aspekty rozwoju społecznego i ekonomicznego.
- Bariery mentalne mieszkańców wsi w zakresie korzystania z zewnętrznego wsparcia.
- Niewystarczająca wiedza rolników w zakresie ekonomiki produkcji rolnej, funkcjonowania rynków unijnych, wsparcia unijnego.

W części 3 dotyczącej ustaleń strategicznych sformułowane wizję regionu na 2020 rok i kierunki pozytywnych zmian, które doprowadzą do osiągnięcia założonego obrazu regionu.

W 2020 roku województwo śląskie będzie regionem, w którym:

- zostanie ugruntowany jego pozytywny wizerunek,
- nowoczesna gospodarka, rozwój przedsiębiorczości, kultury i edukacji zapewniają utrzymanie pozycji jednego z kilku centrów rozwoju cywilizacyjnego Polski,
- mieszkańcy wykażą otwartość, solidaryzm społeczny, przedsiębiorczość, wysokie kompetencje, zdolność adaptacyjna i kreatywna, mobilność zawodowa i ugruntowaną tożsamość kulturową,
- nastąpi koncentracja aktywności w dziedzinie badawczo-rozwojowej, zaawansowanych technologii, tworzącym i absorbującym liczące się w skali międzynarodowej innowacje,
- rozwinie się szeroki dostęp do oświaty na wszystkich poziomach,
- zwiększy się mobilność zawodowa ludności oparta o efektywny i innowacyjny system kształcenia ustawicznego,
- rozwijać się będą nowe produkty przy wykorzystaniu dorobku innowacyjnego i wynalazczego regionu,
- zdywersyfikowana struktura gospodarcza regionu przyczyni się do wzrostu gospodarczego kraju, m.in. odgrywając czołową rolę w jego systemie energetycznym dzięki swoim tradycyjnym przemysłom oraz posiadającym silny sektor MSP,
- nastąpi rozbudowa infrastruktury włączonej w transeuropejskie systemy infrastrukturalne zwłaszcza transportowo-logistyczne, energetyczne, komunikacyjne i informacyjne,
- poprawa czystości we wszystkich wymiarach środowiska naturalnego, zapewniając zachowanie bioróżnorodności obszarów, stwarzającym warunki do zdrowego życia i realizującym zasady zrównoważonego rozwoju,
- różnorodna oferta spędzania czasu wolnego bazować będzie na walorach przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, a także turystyczno-rekreacyjnych,
- nastąpi otwarcie na współpracę zarówno w skali krajowej jak i międzynarodowej, w tym w ramach euroregionów,
- organizacja procesów rozwojowych i skuteczna współpraca społeczności lokalnych nastąpi w dobrze zorganizowanych i ukształtowanych w wymiarze administracyjno - gospodarczym obszarach metropolitalnych.

Osiągnięcie ww. wizji wymagać będzie skoncentrowania działań prowadzonych w regionie na priorytetach, wynikających z konfrontacji wyników analizy strategicznej z aspiracjami zawartymi w wizji.

W ramach ustalonych pól strategicznych zidentyfikowano najważniejsze priorytety dziedzinowe:

- kultura, edukacja, mobilność i aktywizacja zasobów ludzkich,
- integracja społeczna, bezpieczeństwo i zdrowie,
- restrukturyzacja i rozwój gospodarki,
- innowacje, technologie, działalność B+R,
- ochrona i kształtowanie środowiska oraz przestrzeni,
- transport, komunikacja i informacja,

ponadto wyznaczono 2 priorytety horyzontalne powiązane z wszystkimi polami:

- współpraca międzyregionalna i międzynarodowa, w tym transgraniczna,
- współpraca wewnątrzregionalna.

1.4.2. Cele strategiczne i kierunki działań przyjęte w Strategii

Na podstawie przeprowadzonej analizy sytuacji społeczno-gospodarczej, zidentyfikowanych czynników i uwarunkowań oraz analizy dotychczasowych strategii i programów regionalnych, w dokumencie podstawowym został dokonany wybór celów strategicznych i określone zostały kierunki działań wytyczające na przyszłość wybór i konstrukcję regionalnych programów operacyjnych.

W obrębie wyznaczonych priorytetów dziedzinowych określono 4 cele strategiczne:

- I. Wzrost wykształcenia mieszkańców oraz ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych i gospodarczych w poczuciu bezpieczeństwa społecznego i publicznego.
- II. Rozbudowa oraz unowocześnienie systemów infrastruktury technicznej.
- III. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki.
- IV. Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni.

W ustalonych kierunkach działań przypisanych konkretnym celom strategicznym określono przewidywany efekt działań oraz pożądane działania zapewniające osiągnięcie zamierzonych efektów. Identyfikację głównych zamierzeń przedstawia tabela 1.

Cele strategiczne i kierunki działań - przegląd szczegółowych działań

Tabela nr 1

<i>CEL STRATEGICZNY I</i> WZROST WYKSZTAŁCENIA MIESZKAŃCÓW ORAZ ICH ZDOLNOŚCI ADAPTACYJNYCH DO ZMIAN SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH W POCZUCIU BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO I PUBLICZNEGO	
Kierunek działań 1: Poprawa jakości i dostępności szkolnictwa oraz jego dostosowanie do aktualnych i prognozowanych potrzeb rynku pracy	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Rozwój szkolnictwa doprowadzić ma do zwiększenia liczby mieszkańców ze średnim i wyższym wykształceniem, przy uwzględnieniu zmieniających się uwarunkowań demograficznych i wymagań rynku pracy.	<ul style="list-style-type: none">• przygotowanie i realizację nowatorskich programów nauczania,• podnoszenie stanu technicznego placówek edukacyjnych na wszystkich poziomach kształcenia,• zwiększenie dostępności oferty edukacyjnej oraz uelastycznienie i powiązanie kierunków kształcenia z potrzebami gospodarki regionu,• wspieranie tworzenia nowych i rozbudowa istniejących ośrodków akademickich.
Kierunek działań 2: Rozszerzenie skali i zasięgu przekwalifikowań zawodowych i kształcenia ustawicznego	

<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Regionalny system kształcenia ustawicznego oraz orientacji zawodowej tworzony na bazie już istniejących jednostek edukacyjnych publicznych i prywatnych oraz jednostek monitorujących zmiany na regionalnym rynku pracy.	<ul style="list-style-type: none"> • stymulowanie zróżnicowanych form przekwalifikowań zawodowych i kształcenia ustawicznego, • dostosowanie kształcenia do rozwoju nowoczesnych gałęzi przemysłu i wzrostu zaawansowania technologicznego procesów gospodarczych.
Kierunek działań 3: Zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Kultura jako niezbędny element kształtowania nowoczesnego społeczeństwa, tolerancyjnego i kreatywnego przyczyniając się do wzrostu wartości zasobów ludzkich pełni fundamentalną rolę w kształtowaniu i rozwoju osobowości człowieka.	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie warunków instytucjom kultury, środowiskom twórczym oraz wszystkim podmiotom prowadzącym działalność kulturalną do formułowania oferty programowej odpowiadającej na potrzeby społeczne, • stwarzanie warunków dla pełniejszego wykorzystania istniejącego potencjału środowisk twórczych, • promowanie kultury regionu w kraju i poza jego granicami.
Kierunek działań 4: Upowszechnienie wśród społeczeństwa aktywnego stylu życia	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Poprawa stanu zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego ludności w każdym wieku.	<ul style="list-style-type: none"> • kreowanie postaw zdrowego stylu życia, • stworzenia regionalnej sieci ośrodków turystyki, zwiększanie ilości obiektów sportowych, poprawa standardu istniejącej bazy instytucjonalnej sportowej i rekreacyjnej, • promocja rekreacji wewnątrz regionu, • podjęcia skoordynowanych działań promocyjnych i informacyjnych.
Kierunek działań 5: Zintegrowanie systemu pomocy społecznej, aktywna polityka społeczna	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Pomoc społeczna zorientowana na zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwianie im bytowania w warunkach	<ul style="list-style-type: none"> • wspierania instytucji pomocy społecznej działających w ramach sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego,

umożliwianie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka.	<ul style="list-style-type: none"> • koordynacja działań wszystkich szczebli samorządu terytorialnego oraz administracji rządowej z organizacjami społecznymi i pozarządowymi.
Kierunek działań 6: Poprawa stanu zdrowia mieszkańców regionu oraz zapewnienie powszechności dostępu do świadczeń zdrowotnych	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Uzyskanie pełnego potencjału zdrowotnego dla wszystkich jako najlepszy stan zdrowia jaki jednostka może osiągnąć. Wzrost powszechności dostępu do świadczeń zdrowotnych decydujący w dużej mierze o poczuciu bezpieczeństwa społecznego.	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój rynku usług medycznych, podstawowych i specjalistycznych, dopasowany do zmieniających się potrzeb, • zapewnienie mieszkańcom dostępności do świadczeń zdrowotnych poprzez spójny system zarządzania opieką zdrowotną, • poprawę standardu i wyposażenia szpitali .
Kierunek działań 7: Poprawa warunków mieszkalnych	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Poprawa dostępności zasobów mieszkaniowych warunkująca mobilność ludności wewnątrz regionu	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa warunków zamieszkania, • wspieranie inicjatyw podnoszenia standardów istniejącej substancji mieszkaniowej, • wzrost podaży nowych mieszkań.
Kierunek działań 8: Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i przeciwdziałanie dezorganizacji i patologii społecznej.	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Skuteczność pomocy społecznej jako efekt prawidłowej koordynacji działań wszystkich szczebli samorządu terytorialnego oraz administracji rządowej z organizacjami społecznymi i pozarządowymi	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie działań prowadzonych przez policję oraz inne służby porządkowe, • zorganizowanie sprawnego i skutecznego systemu ratowniczego i systemu reagowania kryzysowego, • zapewnienie opieki osobom dotkniętym skutkami klęsk żywiołowych i katastrof.

**CEL STRATEGICZNY II
ROZBUDOWA ORAZ UNOWOCZEŚNIENIE SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY
TECHNICZNEJ**

Kierunek działań 1: Optymalizacja i integracja systemu transportowego

<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Poprawa konkurencyjności oraz atrakcyjności regionu poprzez zapewnienie dogodnych krajowych i zagranicznych połączeń komunikacyjnych poprzez modernizację i rozbudowę sieci drogowej i kolejowej oraz budowę zintegrowanego systemu komunikacji wewnątrz województwa.	<ul style="list-style-type: none"> • optymalizacja systemów transportowych w kierunku zwiększenia efektywności oraz zmniejszenia obciążeń środowiskowych w szczególności w centrach miast i poprawy bezpieczeństwa, • priorytetowe uwzględnienie potrzeb ludzkich i minimalizacja efektów zewnętrznych transportu, • poprawa dostępności komunikacyjnej Międzynarodowego Portu Lotniczego „Katowice” w Pyrzowicach, • liberalizacja w dostępie do sieci kolejowej, • wspieranie tworzenia infrastruktury, służącej powiązaniu poszczególnych gałęzi transportu, poprzez rozbudowę centrów logistycznych i przeładunkowych.
Kierunek działań 2: Rozbudowa i unowocześnienie systemów energetycznych	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Systemy energetyczne zapewniające bezpieczeństwo zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepłą i gaz	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystywaniem lokalnych zasobów i nadwyżki paliw i energii, • wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, energii cieplnej skojarzonej z wytwarzaniem energii elektrycznej, • wykorzystanie ciepła i paliw odpadowych pochodzących z działalności górniczej i przemysłowej, • proekologiczna przebudowa i rozbudowa istniejących systemów energetycznych ze szczególnym uwzględnieniem wartości krajobrazowych.
Kierunek działań 3: Rozwój informatyki i telekomunikacji	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Dobrze rozwinięta sieć informatyczna i telekomunikacyjna, warunkująca szybki i swobodny transfer informacji.	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej i informatycznej, podnoszenie poziomu konkurencji na regionalnym rynku usług telekomunikacyjnych, • działania ukierunkowane na wsparcie rozwoju usług dostępnych on-line,

	<p>tworzenia publicznych punktów dostępu do Internetu,</p> <ul style="list-style-type: none"> • oddziaływanie na rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego.
Kierunek działań 4: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Zmodernizowana infrastruktura komunalna: rozwój przedsiębiorczości regionu, ekologicznie zrównoważony rozwój, poprawa warunków życia mieszkańców.	<ul style="list-style-type: none"> • budowa i rozbudowa sieci kanalizacyjnych w tym kanalizacji deszczowej, • modernizacja i budowa nowych oczyszczalni ścieków oraz innych urządzeń do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków, • budowa i modernizacja urządzeń zaopatrzenia, poboru i uzdatniania wody, • wykorzystanie efektywnych komunalnych systemów ciepłowniczych opartych o proekologiczne rozwiązania.

CEL STRATEGICZNY III
WZROST INNOWACYJNOŚCI I KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI

Kierunek działań 1: Tworzenie warunków do rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

przewidywany efekt

Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw pełni ważną rolę w gospodarce wpływając na: wzrost gospodarczy, konkurencyjność, zmiany struktury gospodarczej i wielkość bezrobocia. MSP są alternatywą zatrudnieniową w regionie dla pracowników restrukturyzowanych sektorów gospodarki.

założone działania szczegółowe:

- pobudzenie aktywności gospodarczej sektora, w tym również działalności rzemieślniczej,
- zwiększanie zatrudnienia oraz wzrost konkurencyjności i zdolności do funkcjonowania zarówno na krajowym jak i jednolitym rynku europejskim,
- zwiększenie zainteresowania przedsiębiorców modernizacją i rozwojem technologicznym przedsiębiorstw,
- wspieranie ułatwianie dostępu przedsiębiorstwa sektora MŚP do zewnętrznych źródeł finansowania np. funduszy pożyczkowych czy poręczeniowych,
- rozwój instytucji o charakterze lokalnym i regionalnym wspierających rozwój przedsiębiorczości sektora MŚP.

Kierunek działań 2: Wspieranie sektora B+R i wdrożeń nowych technologii

przewidywany efekt

Poprawa konkurencyjności poprzez wzrost innowacyjności, w tym zwiększenie transferu nowoczesnych rozwiązań technologicznych, produktowych i organizacyjnych do przedsiębiorstw i instytucji, czynnikiem stymulującym współpracę z regionami partnerskimi oraz otwarcie województwa na otoczenie i rozwój społeczeństwa informacyjnego.

założone działania szczegółowe:

- zwiększenie wykorzystania infrastruktury naukowo-badawczej na rzecz gospodarki i jej wzmocnienia oraz zwiększenie wykorzystania wyników prac badawczo-rozwojowych poprzez intensyfikację współpracy między sferą naukowo-badawczą a przedsiębiorstwami,
- zwiększenie ilości środków przeznaczonych na finansowanie nauki, zmiana ich alokacji, z uwzględnieniem priorytetów naukowych państwa i rzeczywistymi potrzebami gospodarki oraz wynikających ze zobowiązań Polski względem UE w zakresie osiągnięcia celów Strategii Lizbońskiej,

	<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie, podobnie jak to ma miejsce w krajach wysoko rozwiniętych, infrastruktury instytucjonalnej i prawnej komercjalizacji nauki oraz techniki.
Kierunek działań 3: Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Zwiększenie nowoczesności gospodarki, transferu technologii, rozwoju kooperujących przedsiębiorstw, a tym samym na zasadzie synergii przyrost nowych miejsc pracy i zwiększenie się zdolności konkurencyjnej regionu.	<ul style="list-style-type: none"> • działania w zakresie tworzenia stref aktywności gospodarczej, przygotowywania nowych, uzbrojonych, dostępnych komunikacyjnie terenów pod inwestycje oraz rozwinięcie sieci instytucji otoczenia biznesu, • mobilizacja regionalnego potencjału finansowego na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i zróżnicowania gospodarki, • pozyskiwanie kapitału i przedsiębiorców z otoczenia światowego, • tworzenie regionalnych funduszy kapitałowych, inwestujących w obszarze tak zwanej luki kapitałowej, przy wykorzystaniu partnerstwa publiczno-privatnego.
Kierunek działań 4: Modernizacja sektora rolno-spożywczego i rozwijanie działalności pozarolniczej	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Modernizacja sektora rolno-spożywczego, przeobrażenia obejmujące zarówno organizację, profil i jakość produkcji pozwalając na stworzenie nowych możliwości rozwojowych gospodarstw rolnych.	<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie jakości produktów rolnych, certyfikacja i kontrola oraz kreowanie produktów markowych i ekologicznych oraz promocja produktów żywnościowych o wysokiej jakości, • promowanie partnerstwa i współpracy pomiędzy producentami żywności oraz przetwórcami, tworzenie tzw. grup spółdzielczych, • wprowadzanie i upowszechnianie technik sprzedaży wykorzystujących narzędzia internetowe, • stworzenie warunków do magazynowania, konfekcjonowania i standaryzacji produkcji, • przełamywanie niekorzystnego

	<p>wizerunku ekologicznego województwa służące poprawie postrzegania produktów żywnościowych wytwarzanych w regionie</p> <ul style="list-style-type: none"> • kreowanie alternatywnych funkcji rozwojowych dla obszarów wiejskich poprzez promowanie na terenach wiejskich pozarolniczych działalności gospodarczych, a w szczególności turystyki, rekreacji i usług oraz jako nowych funkcji - agroturystyki i produkcji w zakresie odnawialnych źródeł energii.
Kierunek działań 5: Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
<p>Wypracowanie i rozwój regionalnych produktów markowych w turystyce, między innymi takich jak turystyka biznesowa, miejska i kulturowa, wiejska, pielgrzymkowa, rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna. Podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu przyczyni się do rozwoju działalności związanych z turystyką, gastronomią, wypoczynkiem i rekreacją.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozbudowa zaplecza noclegowo - gastronomicznego, infrastruktury turystycznej na terenach o walorach przyrodniczo - krajobrazowych i kulturowych, • identyfikacja, ochrona i turystyczne zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego, • tworzenie centrów sportowo - rekreacyjnych z bazą hotelarską oraz zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne zbiorników wodnych, • zbudowanie sprawnego systemu promocji produktów turystycznych w kraju i za granicą, z zastosowaniem technik informatycznych.
Kierunek działań 6: Wspieranie procesów poprawy efektywności i adaptacji rynkowej tradycyjnych gałęzi przemysłu	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
<p>Rozwój branż związanych z obsługą przemysłu wydobywczego i hutnictwa, czyli przede wszystkim nowoczesny przemysł maszynowy, dysponujący odpowiednim parkiem oraz doświadczoną kadrą pracowniczą.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kontynuacja procesów transformacji gospodarczej regionu - głównie tradycyjnych sektorów przemysłu, • rozwój, na bazie przemysłu wydobywczego, branż związanych z jego obsługą, • podnoszenie konkurencyjności tradycyjnych sektorów i wspieranie procesów ich adaptacji rynkowej.

**POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA NATURALNEGO I KULTUROWEGO ORAZ
ZWIĘKSZENIE ATRAKCYJNOŚCI PRZESTRZENI**

Kierunek działań 1: Wspieranie rozwoju obszarów metropolitalnych

<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
<p>Obszary metropolitalne w najbliższej przyszłości winny stać się punktem styku polskiej gospodarki z gospodarką światową oraz środowiskiem zdolnym do absorpcji, adaptacji i przede wszystkim kreowania innowacji. Współczesne metropolie organizują życie polityczne i gospodarcze regionów i całych krajów.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wykreowania Skonsolidowanego Śląskiego Obszaru Metropolitalnego, integrującego aglomeracje miejskie województwa śląskiego, • rozwój funkcji metropolitalnych promujących rozwój infrastruktury społecznej, kultury, edukacji i wiedzy, • podjęcie działań mających na celu ukształtowanie się silnego organizmu aglomeracji stanowiących centra obszarów metropolitalnych, • wsparcie starań zmierzających do zmiany struktury własności firm świadczących usługi publiczne na poziomie lokalnym, ponadlokalnym i regionalnym w celu lepszego zarządzania tymi przedsiębiorstwami.

Kierunek działań 2: Zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic

<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
<p>Podniesienie atrakcyjności miast regionu. Zachowanie i odpowiednie wyeksponowanie walorów środowiska kulturowego miast, w tym charakterystycznych dla przemysłowych tradycji regionu obiektów poprzemysłowych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • w ośrodkach osadniczych gruntowna rehabilitacja i restrukturyzacja przestrzeni miejskich, poprawa ich wewnętrznej struktury przestrzennej, ekonomicznej i społecznej oraz realizacja brakujących powiązań komunikacyjnych, • w ośrodkach miejskich działania prowadzące do podniesienia standardu i rozbudowy infrastruktury społecznej i technicznej oraz wzmocnienia funkcji miejskich, decydujących o ich randze i konkurencyjności, • modernizacja struktury urbanistycznej, rozbudowa i dostosowanie istniejącej infrastruktury do zachodzących procesów suburbanizacji oraz tworzenie warunków do wypoczynku i rekreacji, • podjęcie odpowiednich działań ukierunkowanych na polepszenie

warunków mieszkaniowych w miastach, podniesienie jakości architektury i przestrzeni publicznych oraz radykalną zmianę wizerunku przemysłowych miast.

Kierunek działań 3: Rewitalizacja terenów zdegradowanych*przewidywany efekt*

Rewitalizacja terenów zdegradowanych, w tym przemysłowych, pogórnicych i powojennych zlokalizowanych w potencjalnie wartościowych miejscach - centrach miast, w pobliżu arterii komunikacyjnych, w sąsiedztwie obszarów o walorach przyrodniczo-krajobrazowych.

założone działania szczegółowe:

- przystosowanie zdegradowanych terenów do pełnienia nowych funkcji, m.in.: gospodarczych, społecznych, rekreacyjnych, edukacyjnych, a w konsekwencji ich rewaloryzacja i poprawa warunków życia mieszkańców oraz podniesienie atrakcyjności regionu,
- w procesach związanych z rewitalizacją współpraca podmiotów publicznych i prywatnych, ze względu na kosztowność oraz złożoność procesów związanych z rewitalizacją,
- przeprowadzenie rzetelnej inwentaryzacji i klasyfikacji terenów przeznaczonych do rewitalizacji, rozwiązanie kwestii własnościowych.

Kierunek działań 4: Kształtowanie ośrodków wiejskich*przewidywany efekt*

Powstanie wielofunkcyjnych ośrodków na terenach wiejskich wyposażonych w odpowiednią infrastrukturę, przygotowanych do skutecznego organizowania i integrowania życia oraz wspierania lokalnych inicjatyw na tych obszarach.

założone działania szczegółowe:

- tworzenie środowiska przyjaznego rozwojowi przedsiębiorczości, działalności ośrodków kulturalnych i edukacyjnych, rozwijaniu lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw,
- działania na rzecz rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, przyciąganie inwestycji przyjaznych środowisku i podnoszących atrakcyjność obszarów wiejskich,
- zapewnienie zbieżności i powiązania regionalnych kierunków rozwoju obszarów wiejskich z uwzględnieniem funkcji i oddziaływania obszarów metropolitarnych,
- zachowanie i kształtowanie krajobrazu, ochrona i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego wsi, dokumentowanie i popularyzacja tradycji oraz wspieranie lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw skierowanych na kultywowanie tradycji obszaru wiejskiego.

Kierunek działań 5: Uporządkowanie i wdrożenie systemu gospodarki odpadami

<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Uporządkowanie i wdrożenie systemu gospodarki odpadami w województwie w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, odpadami powstającymi w sektorze gospodarczym oraz odpadami niebezpiecznymi.	<ul style="list-style-type: none">• realizacja planów gospodarki odpadami na poszczególnych szczeblach administracji publicznej,• w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi - uporządkowanie organizacyjne systemów zbiórki i transportu, podniesienia skuteczności selektywnej zbiórki odpadów,• w gospodarce odpadami powstającymi w sektorze gospodarczym - ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów, w tym poprzez stosowanie niskoodpadowych technologii produkcji, odzysk i ich unieszkodliwianie, w ostateczności ich bezpieczne składowanie oraz ograniczenie negatywnego wpływu składowisk odpadów na środowisko,• w gospodarce odpadami niebezpiecznymi -maksymalne ograniczenie odpadów trafiających do środowiska, w tym na składowiska odpadów; odpady niebezpieczne wytworzone w sektorze gospodarczym oraz wydzielone ze strumienia odpadów komunalnych poddane odzyskowi lub unieszkodliwiane.

Kierunek działań 6: Utworzenie systemu kształtowania i wykorzystania zasobów wodnych

<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
Porządkowanie zasad zarządzania gospodarką wodną - polepszeniu ulegnie jakość wód wykorzystywanych do zaspokajania potrzeb ludności i przemysłu. Należy również oczekiwać znaczącej poprawy jakości środowiska przyrodniczego, czego przejawem będzie wzrost bioróżnorodności, rozwój ekosystemów wodnych i związanych z wodami.	<ul style="list-style-type: none">• zmniejszenie ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych do wód podziemnych i powierzchniowych, w tym budowa systemu oczyszczalni ścieków organizowanych w zlewiskach rzek,• eliminowanie zrzutów zasolonych wód kopalnianych do cieków,• ochrona obiektów, które w naturalny sposób zapewniają retencję wodną oraz zwiększają procesy samooczyszczania się wód,• wdrażanie zasad racjonalnego planowania i zagospodarowania

	<p>przestrzennego dolin rzecznych, w tym budowa wałów, służących podniesieniu bezpieczeństwa obszarów zagrożonych powodziami,</p> <ul style="list-style-type: none"> • modernizacja urządzeń melioracyjnych.
Kierunek działań 7: Polepszenie jakości powietrza	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
<p>Poprawa jakości powietrza - istotny element wizerunku województwa. Zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń powietrza oraz ograniczanie lub eliminowanie wprowadzanych do powietrza substancji zanieczyszczających, wpłynie pozytywnie na poprawę jakości gleb i wód powierzchniowych oraz w znacznym stopniu przyczyni się do polepszenia stanu zdrowia mieszkańców regionu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podłączanie do istniejących sieci ciepłowniczych, zwiększenie wykorzystania energii elektrycznej i gazu oraz lokalnych zasobów energii odnawialnej, stosowanie nowoczesnych technologii, jako sposób na ograniczenie emisji pyłu związanego z wytwarzaniem energii cieplnej do celów bytowo gospodarczych, • ograniczenie emisji z transportu i komunikacji poprzez kontynuację inwestycji drogowych, w tym między innymi, wspieranie działań zmierzających do wyeliminowania tranzytowego ruchu samochodowego z centrów miast, modernizację i przebudowę dróg, rozwój i modernizację komunikacji zbiorowej, • ograniczanie i likwidacja emisji wtórnej ze zwałowisk odpadów w szczególności termicznie czynnych oraz wielkoobszarowych składowisk przemysłowych i komunalnych.
Kierunek działań 8: Ochrona przed hałasem	
<i>przewidywany efekt</i>	<i>założone działania szczegółowe:</i>
<p>Ograniczenie hałasu zaliczanego do czynników środowiskowo uciążliwych, obniżających warunki życia człowieka i powodujących negatywne konsekwencje dla zdrowia. Hałas jako następstwo uciążliwości akustycznej wynikającej głównie z postępującej urbanizacji i komunikacji, dotyka głównie człowieka.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • sporządzenie mapy akustycznej województwa, ustalającej tło akustyczne, • budowa urządzeń ograniczających uciążliwość akustyczną komunikacji przebiegającej w pobliżu zabudowy mieszkaniowej, w tym np.: ekranów przeciwakustycznych przy drogach szybkiego ruchu, obsadzenie głównych tras pasami zieleni, modernizację środków transportu, • opracowywanie planów

	<p>zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem poziomu hałasu i wprowadzaniem zapisów dotyczących standardów akustycznych danego terenu,</p> <ul style="list-style-type: none"> rozbudowa systemu monitoringu hałasu oraz wzmożenie kontroli jednostek gospodarczych w zakresie emitowanego hałasu.
<p>Kierunek działań 9: Ukształtowanie regionalnego systemu obszarów chronionych</p>	
<p><i>przewidywany efekt</i></p>	<p><i>założone działania szczegółowe:</i></p>
<p>Odtwarzanie i utrzymywanie istniejących wartości przyrodniczych i kulturowych regionu, w tym zwiększenie i poprawa kondycji przyrodniczej terenów leśnych, dla zachowania bioróżnorodności dziedzictwa przyrodniczego województwa śląskiego. Zależać od tego będzie bezpośrednio efektywna poprawa warunków życia mieszkańców regionu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> utworzenie systemu chroniącego przyrodę o zróżnicowanej wartości i zagrożeniu oraz zapewniającego prawidłowe funkcjonowanie środowiska naturalnego, systemowa ochrona dziedzictwa przyrodniczego w oparciu o krajowe koncepcje systemu obszarów chronionych, np. Krajowy System Obszarów Chronionych Ekonet - Polska, a ostatnio Europejskiej Sieci Ekologicznej - Natura 2000, podjęcia działań, w tym np.: waloryzację przyrody ożywionej i nieożywionej, określenie zagrożenia przyrody ożywionej (gatunki i siedliska przyrodnicze) i nieożywionej (opracowanie regionalnych czerwonych list i czerwonych ksiąg), wyznaczenie struktur ekologicznych i obszarów przyrodniczych o znaczeniu światowym, krajowym, regionalnym i lokalnym, określenie form ochrony przyrody adekwatnych do znaczenia i zagrożenia wartości przyrodniczych oraz struktur ekologicznych, opracowanie programów ochrony i restytucji gatunków i siedlisk przyrodniczych oraz struktur ekologicznych, ukształtowanie regionalnego systemu obszarów chronionych, stworzenie systemu informatycznego o obszarach chronionych dla potrzeb zarządzania i monitoringu systemu,

• opracowanie kompleksowego programu edukacji ekologicznej oraz wzmocnienie służb ochrony przyrody.

Poszczególne elementy wyboru strategicznego są ze sobą ściśle powiązane. Występuje zależność pomiędzy zidentyfikowanymi kluczowymi zagadnieniami wskazującymi na główne problemy rozwojowe województwa a celami strategicznymi wynikającymi z wizji regionu. Również wzajemnie są powiązane zidentyfikowane kluczowe zagadnienia priorytetów rozwojowych i kierunki działań ustalone dla realizacji celów strategicznych.

1.4.3. Powiązania z innymi dokumentami

Aktualizując Strategię Rozwoju Województwa nie zapomniano o dokumentach strategicznych wyższego rzędu oraz strategiach sektorowych i programach operacyjnych powstałych w ścisłej relacji ze strategią rozwoju województwa na lata 2000-2015. Dokumenty przedstawione poniżej stanowiły podstawę realizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020.

Dokumenty strategiczne wyższego rzędu to:

Wstępny projekt Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007 - 2013

Cele, kierunki działań oraz przedsięwzięcia zaproponowane w dokumencie wynikają z dokumentów strategicznych, zarówno horyzontalnych, sektorowych i regionalnych. W przyjętych scenariuszach makroekonomicznych i rynku pracy, zakładany wzrost zatrudnienia i spadek bezrobocia, które spowodują utrzymanie się obecnej dynamiki spadku poziomu aktywności zawodowej ludności. Postulowana w ramach NPR na lata 2007 - 2013 nowa koncepcja polityki rozwoju regionalnego wymienia dwa względnie autonomiczne podmioty jej prowadzenia - rząd i samorzady województw.

- Priorytety i cele Narodowego Planu Rozwoju zostały uwzględnione przy opracowaniu strategii, we wszystkich celach.

Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2007 - 2013

Dokument ten będzie określał priorytety i kryteria wyodrębniania obszarów wsparcia, zasady i kryteria wsparcia finansowego programów wojewódzkich z punktu widzenia polityki państwa. Będzie stanowił punkt odniesienia dla preliminowania wysokości i kierunków wydatkowania środków z budżetu państwa, w tym środków zagranicznych, na realizację kontraktów wojewódzkich oraz innych zadań (m. in. programów doradczych, informacyjnych oraz działań o charakterze pilotażowym) z zakresu rozwoju regionalnego.

- Priorytety i cele Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego zostały uwzględnione przy opracowaniu strategii, we wszystkich celach.

Założenia polityki naukowej, naukowo - technicznej i innowacyjnej państwa na lata 2007 - 2013

Dokument został oparty na założeniu, że działalność badawczo-rozwojowa ma podstawowe znaczenie dla rozwoju cywilizacyjnego kraju oraz wzrostu innowacyjności i konkurencyjności jego gospodarki. Innowacyjność jest w nim rozumiana jako wynik oraz pochodna działalności naukowo - badawczej.

- Wynikające z dokumentu najważniejsze rekomendacje zostały zawarte w celu strategicznym III (Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki) i będą realizowane poprzez wspieranie sektora B+R i wdrożeń nowych technologii.

Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa na lata 2007 - 2013

Strategia proponuje wdrażanie modelu wielofunkcyjnego rozwoju wsi i rolnictwa poprzez wspieranie zrównoważonego rozwoju rozumiane jako różnicowanie działalności na obszarach wiejskich, zachowanie walorów przyrodniczo - krajobrazowych, poprawę infrastruktury społecznej oraz rozbudowa infrastruktury technicznej.

- Cele i priorytety Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa są realizowane poprzez cel strategiczny IV (poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni) i cel operacyjny 8 (kształtowanie ośrodków wiejskich), cel strategiczny III (wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki) i cel operacyjny 4 (modernizacja sektora rolno - spożywczego i rozwijanie działalności pozarolniczej).

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury

Dokument tworzący ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa. Głównym jego celem jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce. Wybrane jako priorytetowe dziedziny: dbałość o rozwój sztuki współczesnej, rozwój czytelnictwa i wzrost znaczenia książki, wspieranie roli szkół artystycznych w kształtowaniu kadr współczesnej kultury, rozwój instytucji kultury pełniących ważne funkcje w przekazie kulturowym czy wreszcie troska o kulturowe dziedzictwo narodowe - są zogniskowane na sprawach najważniejszych dla ciągłości i zmiany kultury polskiej w nadchodzących latach.

- Priorytety i cele Narodowej Strategii Rozwoju Kultury zostały uwzględnione w celu strategicznym I (wzrost wykształcenia mieszkańców oraz ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych i gospodarczych w poczuciu bezpieczeństwa społecznego i publicznego), celu operacyjnym 3 (zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych).

Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski

Celem jest pomoc w procesie włączania się Polski w modernizację europejskiego modelu socjalnego, inwestowanie w ludzi oraz zwalczanie wykluczenia społecznego. Konkretyzacja Strategii Lizbońskiej w obszarze integracji społecznej obejmuje cztery podstawowe działania: zapewnienie dostępu do pracy, zasobów, praw, dóbr i usług dla wszystkich, zapobieganie ryzyku wykluczenia, pomoc najbardziej narażonym (wspieranie najsłabszych), mobilizacja wszystkich aktorów/organizacji ze sfery polityki, gospodarki oraz życia społecznego.

- Działania będą realizowane w ramach celu strategicznego I celu operacyjnego 5 (zintegrowanie systemu pomocy społecznej, aktywna polityka społeczna i zapewnienie bezpieczeństwa publicznego).

Strategia Rozwoju Transportu na lata 2007 – 2013

Strategia stawia sobie za zadanie realizację prac pozwalających na stworzenie w Polsce do 2020 roku, w oparciu o środki pochodzące z UE i środki krajowe, nowoczesnego, zintegrowanego gałęziowo i terytorialnie, bezpiecznego i przyjaznego dla środowiska systemu transportowego, pozwalającego na: utrzymanie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego, wzmocnienie konkurencyjności przedsiębiorstw i regionów, wzrost zatrudnienia oraz zwiększenie spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej kraju, osiągnięcie standardów usług

transportowych, w tym standardów czasu i komfortu podróży, charakterystycznych dla krajów wysoko rozwiniętych.

- Wymienione cele zostały uwzględnione przy konstruowaniu celu strategicznego II (rozbudowa i unowocześnienie systemów infrastruktury technicznej) celu operacyjnego 1 (optymalizacja i integracja systemu transportowego).

Strategie sektorowe:

Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2003 - 2013

Realizacja Regionalnej Strategii Innowacji wspierać będzie rozwijanie przyjaznego klimatu dla innowacji w regionie tak, aby kreatywność oraz synergia współpracy przy tworzeniu, ulepszaniu i wdrażaniu innowacji prowadziły do zwiększenia poziomu innowacyjności w środowisku gospodarczym i badawczo-rozwojowym, wzmacniając konkurencyjność gospodarki województwa wobec innych regionów w Unii Europejskiej.

- Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego jest zgodna ze Strategią Rozwoju Województwa w celu strategicznym III (Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki) i celu operacyjnym: wspieranie sektora B+R i wdrożeń nowych technologii.

Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim na lata 2004 - 2013

Główne cele jakościowe zawarte w Strategii zmierzają do: wydłużenia pobytów turystów w województwie śląskim, zwiększenia dochodów gmin i powiatów z turystyki w województwie śląskim, zwiększenia liczby turystów poza okresami szczytów wakacyjnych, poprawy wizerunku województwa, zwiększenia liczby ponownych wizyt gości, unowocześnienia infrastruktury turystycznej, zmniejszenia negatywnego oddziaływania turystyki na środowisko przyrodnicze, rozwoju współpracy i partnerstwa w regionie, gminach (klastery), wspomaganie rozwoju innych branż, podniesienia poziomu wiedzy humanistycznej i praktycznej oraz kultury zwiedzania turystów, poprawa zdrowia i kondycji fizycznej turystów.

- Cele te realizują cel strategiczny III (wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki) i kierunek działań 5 (zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu).

Programy operacyjne:

Program Ochrony Środowiska Województwa Śląskiego do 2004 roku oraz cele długoterminowe do roku 2015 - dokument opracowany w celu realizacji na szczeblu regionalnym polityki ekologicznej państwa. Określa cele i priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych planowanych do realizacji w województwie śląskim, a także instrumenty niezbędne do osiągnięcia wyznaczonych celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe. Dokument ten zakłada m.in.: utworzenie systemu kształtowania i wykorzystania zasobów wodnych, uporządkowanie i wdrożenie systemu gospodarki odpadami, polepszenie jakości powietrza, rewitalizację terenów przemysłowych i pogórnich oraz ukształtowanie regionalnego systemu obszarów chronionych.

- Dokument jest zgodny z celami: strategicznym II (rozbudowa oraz unowocześnienie systemów infrastruktury technicznej) kierunek działań 4 (rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej) oraz strategicznym IV (poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni), kierunek działań 2 (zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic), kierunek działań 3 (rewitalizacja terenów zdegradowanych), kierunek działań 5 (uporządkowanie i wdrożenie systemu gospodarki odpadami), kierunek działań 6 (utworzenie systemu kształtowania i wykorzystania zasobów wodnych), kierunek działań 7 (poprawa jakości powietrza),

kierunek działań 8 (ochrona przed hałasem), kierunek działań 9 (ukształtowanie regionalnego systemu obszarów chronionych).

Plan gospodarki odpadami dla województwa śląskiego - dokument przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego ma na celu uporządkowanie działań władz lokalnych oraz regionalnych, określając ramy dla planów bardziej szczegółowych tj. planów powiatowych oraz gminnych. Plan został opracowany z myślą o realizacji celów założonych w polityce ekologicznej państwa oraz dla stworzenia w województwie zintegrowanej i wystarczającej sieci instalacji i urządzeń do odzysku i unieszkodliwiania odpadów. Służyć ma on skoordynowaniu działań na wszystkich decyzyjnych szczeblach zarządzania w celu zbudowania regionalnych systemów gospodarki odpadami.

- Realizuje cel strategiczny IV (poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni), kierunek działań 5 (uporządkowanie i wdrożenie systemu gospodarki odpadami).

Kompleksowy program gospodarki odpadami niebezpiecznymi w regionie Polski południowej - podstawowymi celami w gospodarce odpadami niebezpiecznymi jest: ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów, odzysk i unieszkodliwianie odpadów, w ostateczności ich bezpieczne składowanie. Program przyjęty przez Zarząd Województwa Śląskiego.

- Program realizuje cel strategiczny IV (poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni), kierunek działań 5 (uporządkowanie i wdrożenie systemu gospodarki odpadami).

Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2015 - podstawowymi celami programu jest zapobieganie powstawaniu nowych problemów alkoholowych, zmniejszanie rozmiarów tych, które aktualnie występują oraz zwiększanie zasobów niezbędnych do radzenia sobie z już istniejącymi problemami.

- Program jest zgodny z Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020 w celu strategicznym I oraz realizuje kierunek działań 5 i kierunek działań 8.

Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałaniu ich wykluczeniu społecznemu na lata 2003 - 2005 - celem strategicznym Programu jest poprawa w województwie śląskim warunków wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, ich integracji społecznej oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych i ich rodzin. Działalność prowadząca do realizacji wymienionego celu polega z jednej strony na tworzeniu warunków zewnętrznych sprzyjających wyrównywaniu szans i społecznej integracji osób z niepełną sprawnością, z drugiej zaś na działaniach ukierunkowanych bezpośrednio na same osoby niepełnosprawne, prowadząc do wzmocnienia ich samodzielności i zdolności do samoorganizacji.

- Program ten wpisuje się w Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020 i związany jest z realizacją celu strategicznego I, kierunku działań 5 i kierunku działań 8.

Program łagodzenia w regionie śląskim skutków restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego - celem nadrzędnym programu jest podniesienie konkurencyjności regionu poprzez restrukturyzację gospodarki, zwiększenie jego atrakcyjności inwestycyjnej oraz rozwój zdolności adaptacyjnych mieszkańców na regionalnym rynku pracy. Ma to zostać osiągnięte poprzez rozbudowę i modernizację infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności województwa śląskiego, wzmocnienie zasobów ludzkich oraz wzrost konkurencyjności gospodarki województwa śląskiego.

- Program we wszystkich swych tezach jest zgodny z celami Strategii Rozwoju Województwa: celem strategicznym II, III oraz IV.

Wojewódzki Program Operacyjny Województwa Śląskiego na rok 2004 - jego celem jest rozbudowa i modernizacja elementów infrastruktury technicznej, systemu oświaty, kultury i świadczeń społecznych oraz pobudzanie lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, służących podnoszeniu jakości życia mieszkańców regionu.

- Program ten jest zgodny ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020 we wszystkich celach strategicznych i realizuje wszystkie kierunki działań.

Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego na lata 2004 - 2006 - jest to jeden z siedmiu programów operacyjnych, które posłużą do realizacji Narodowego Planu Rozwoju (NPR). Program ten rozwija cele NPR, określając priorytety, kierunki i wysokość środków przeznaczonych na realizację polityki regionalnej państwa, które będą uruchamiane z udziałem funduszy strukturalnych w pierwszym okresie członkostwa Polski w UE. W Uzupelnieniu ZPORR zawarte są usystematyzowane opisy działań oraz szczegółowe informacje dotyczące: celów działań, sposobów ich realizacji, opisów kryteriów wyboru projektów, typu beneficjentów końcowych, wielkości i form pomocy, poziomu współfinansowania projektów z uwzględnieniem udziału środków pochodzących z UE i środków publicznych, wskaźników monitorowania oraz trybu rozpatrywania wniosków.

- Program realizuje wszystkie cele strategiczne i kierunki działań Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020.

Charakter i rodzaj powiązań opracowań z projektem strategii przedstawiono przy każdym dokumencie. Wszystkie opracowania w sposób bezpośredni lub pośredni włączają się w system rozwoju społeczno - ekonomicznego województwa. Szczegółowy opis poszczególnych dokumentów stanowi treść załącznika nr 1 do projektu strategii - „Spójność dokumentów strategicznych i planistycznych szczebla krajowego i regionalnego ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020”.

2. ANALIZY I OCENY

2.1. Analiza i ocena istniejącego stanu zasobów środowiska oraz potencjalnych zmian tego stanu w przypadku braku realizacji celów zawartych w Strategii

Stan środowiska województwa śląskiego został szczegółowo zdiagnozowany w opracowaniach poprzedzających formułowanie ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa, w szczególności wykorzystano wiadomości zawarte w następujących opracowaniach:

- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego Część I - Diagnoza stanu, Marszałek Województwa Śląskiego, lipiec 2003,
- Opracowanie ekofizjograficzne do planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego - Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, lipiec 2003,
- Program ochrony środowiska województwa śląskiego na lata 2001 - 2014 oraz cele długoterminowe na 2015 rok, Katowice, luty 2001,
- Synteza studium zagospodarowania przestrzennego pasma Odry i dorzecza Wisły, Zarząd Województwa Śląskiego, Katowice 2003,
- Strategia rozwoju turystyki w województwie śląskim na lata 2004 - 2013, Bielsko - Biała 2004,

2.1.1. Stan zasobów środowiska

Województwo śląskie położone w południowej części kraju zajmuje powierzchnię 12.331 km² (14 miejsce w Polsce, 3,9% powierzchni kraju), liczy około 4,7mln mieszkańców (drugie miejsce w kraju, 12,4% ludności). Graniczy z województwami: od zachodu z opolskim, od północy z łódzkim, od wschodu z świętokrzyskim i małopolskim. Od południa granica województwa stanowi część granicy państwowej z Republiką Czeską i Republiką Słowacką.

Stan zasobów środowiska w województwie jest wypadkową procesów i zjawisk społeczno - gospodarczych zachodzących na obszarze o konkretnych walorach i zasobach przyrodniczych:

- Region położony w zasięgu trzech prowincji (Niż Środkowoeuropejski, Wyżyny Polskie oraz Karpaty Zachodnie z Podkarpaciem) charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem środowiska geograficznego. Pomostowe położenie województwa spowodowało zróżnicowanie regionu pod względem środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz zagospodarowania przestrzennego.
- Zajmuje szczególne miejsce w krajowej i europejskiej przestrzeni geograficznej. Ze względu na swoje położenie u podnóża Bramy Morawskiej stanowi korytarz łączący położone po obu stronach masywów górskich Sudetów i Karpat obszary wielkich nizin - Węgierskiej i Polskiej. Istotną rolę w powiązaniach przyrodniczych spełniają przebiegające przez teren województwa doliny głównych rzek Odry i Wisły. Na zachodzie dolina Odry łączy teren województwa poprzez obszar Niziny Śląskiej z obszarami Niziny Wielkopolskiej i Niemieckiej. Na wschodzie dolina Wisły łączy województwo z Kotliną Sandomierską, Niziną Mazowiecką i Polesiem.

- Przejściowe położenie województwa decyduje o kierunkach, charakterze oraz zasięgu jego powiązań przyrodniczych (zasilaniu) z najbliższym otoczeniem w zakresie przepływu informacji biologicznej oraz decyduje o bioróżnorodności terenów. Głównymi korytarzami będącymi osiami ekologicznego systemu województwa są doliny rzek: Odry, Wisły i Warty, wzdłuż których odbywa się przemieszczanie materii i przepływ energii. Ważnymi korytarzami ekologicznymi umożliwiającymi przemieszczanie organizmów drogą lądową są obszary leśne tworzące wraz z systemem obszarów chronionych ciągłość układu przyrodniczego.
- W granicach województwa różnorodnymi formami ochrony przyrody objęto kilkaset obszarów i obiektów. Występowanie obszarów chronionych wzmacnia wartość i rangę obszarów, na których występują, jednocześnie powoduje ograniczenia dla działalności gospodarczej i zagospodarowania, wynikające z konieczności zagwarantowania warunków niezbędnych dla ich zachowania.
- Zasoby dziedzictwa kulturowego, zarówno materialne jak i niematerialne, mają szczególne znaczenie w zachowaniu tożsamości regionu i w kształtowaniu turystycznej atrakcyjności województwa. Najcenniejsze elementy dziedzictwa kulturowego podlegają ochronie. Krajobrazy kulturowe, zespoły zabudowy, układy przestrzenne oraz pojedyncze obiekty na obszarach otwartych zagrożone są procesem dezurbanizacji i wymagają działań ochronnych również dla podniesienia świadomości i utrzymania więzi z regionem.
- Województwo charakteryzuje się wysokim stopniem lesistości - 31,6%, dużym udziałem terenów zabudowanych i zurbanizowanych - 12,1% i na ogół słabymi, za wyjątkiem okolic Raciborza, Pszczyny, Zbrośławic i Irządz, warunkami rolniczej przestrzeni produkcyjnej.
- Jest to najbardziej zurbanizowany obszar w Polsce i należy do najbardziej przekształconych antropogenicznie obszarów Polski. Województwo charakteryzuje gęsta sieć osadnicza z dużą koncentracją ośrodków miejskich w części centralnej - Aglomeracja Górnośląska, która w powiązaniu z największym w Polsce potencjałem gospodarczym, tworzy silny węzeł przedsiębiorczości i innowacyjności oddziałujący na polską i europejską przestrzeń.
- Powiązania z terenami sąsiednimi tworzą: sieć transportowa, systemy energetyczne oraz ekologiczny system obszarów chronionych. Wpływ obszarów sąsiednich na zagospodarowanie województwa wynika ze stanu istniejącego zainwestowania terenów przygranicznych, występowania obszarów prawnie chronionych, stanu środowiska (w tym przemieszczania się zanieczyszczeń i zagrożeń) oraz z istniejących i planowanych funkcji rozwojowych terenów przygranicznych.
- Region jest zasobny w bogactwa naturalne np.: węgiel kamienny, rudy cynku i ołowiu, złoża metanu oraz surowce skalne (dolomity, piaski podsadzkowe i formierskie). Na bazie tych surowców powstał największy w kraju ośrodek gospodarczy Górnośląski Okręg Przemysłowy z górnictwem węgla kamiennego, przemysłem metalurgicznym, energetyką, przemysłem elektromaszynowym, chemicznym i motoryzacyjnym.
- Tereny północne (Wyżyna Częstochowska) oraz południowe (Beskid Śląski, Żywiecki i Mały) wyróżniają się korzystnymi warunkami z punktu widzenia

przydatności do uprawiania i rozwoju turystyki, zarówno pobytowej jak i weekendowej.

2.1.2. Potencjalne zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji celów zawartych w projekcie Strategii

Obecny kształt przestrzeni województwa śląskiego jest w dużej mierze rezultatem gospodarki opartej na górnictwie węgla kamiennego oraz przemyśle hutniczym. Pomimo że stan środowiska całego województwa śląskiego w ostatnim dziesięcioleciu uległ zdecydowanej poprawie, problemy ekologiczne województwa spowodowane minioną ekspansywną gospodarką przemysłową, wieloletnim zaniedbaniem, wysoką koncentracją przemysłu wydobywczego, energetycznego i hutniczego, stopniem rozwoju miast, gęstością sieci drogowych i kolejowych należą do najpoważniejszych na tym obszarze. Wysoki stopień koncentracji przemysłu i urbanizacji spowodował trwałe przeobrażenia obszaru. Wyrażają się one w znacznym zanieczyszczeniu wód i powietrza atmosferycznego, skażeniach gleb, deformacjach terenu, zaburzeniach stosunków hydrologicznych, prawie całkowitym wylesieniu centralnej części województwa i uszkodzeniach pozostałego drzewostanu. W skali lokalnej problem jest nawet intensywniejszy, ponieważ źródła emisji oraz wytwarzania odpadów skoncentrowane są głównie na terenach miejskich aglomeracji górnośląskiej i rybnickiej. W granicach województwa, za wyjątkiem terenów zdegradowanych i zdewastowanych występują również obszary rekreacyjne i miejsca bogactwa przyrodniczego. Do największych problemów ekologicznych należy zaliczyć zanieczyszczenie wód powierzchniowych, ilość wytwarzanych ścieków komunalnych i odpadów przemysłowych oraz emisję pyłów i gazów. Dominującym źródłem tych zanieczyszczeń jest spalanie paliw powodujące emisję 96% dwutlenku siarki i tyle samo tlenu azotu. Innym problemem ekologicznym województwa są liczne zdegradowane i zdewastowane obszary hałd górniczych leżące w pobliżu osiedli mieszkaniowych powodując ciągłą emisję zanieczyszczeń do atmosfery oraz wód powierzchniowych i gruntowych.

Zanieczyszczenie powietrza - do największych emitorów zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego należy przemysł energetyczny, duży wpływ ma również niska emisja zanieczyszczeń powietrza (komunikacyjna, lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych, opalanych węglem oraz o niskich parametrach grzewczych). Duża koncentracja niskich emitorów szczególnie występuje w miastach aglomeracji górnośląskiej, rybnickiej, częstochowskiej i bielskiej, stanowi również duże obciążenie dla środowiska terenów wiejskich.

Gospodarka odpadami - na ekologicznym obrazie regionu ciążą zaległości z minionych dziesięcioleci. Zaszłości w tej dziedzinie są szczególnie drastyczne w gospodarce odpadami. Na składowiskach, zwałowiskach i hałdach nagromadzonych jest około 40% ogółu odpadów krajowych. Najwięcej odpadów przemysłowych wytwarza się w subregionie zachodnim (7.616,2 ton) i centralnym (5.533,3 ton), prawie 24 razy mniej w subregionie południowym (319,0 ton) i 45-krotnie mniej niż w północnym (168,2 ton). Największą ilościowo grupę (79,0%) tworzą odpady górnicze i energetyczne (popioły, żużle). Problemem województwa śląskiego jest wytwarzanie odpadów niebezpiecznych. Do największych ich wytwórców należą: Huta Cynku „Miasteczko Śląskie”, „Baterpol” Sp. z o.o. w Świętochłowicach, „Orzeł Biały” S.A. w Bytomiu, Zakłady Koksoownicze „Przyjaźń” w Dąbrowie Górniczej, „Fiat-GM Powertrain Polska” Sp. z o. o. Bielsko-Biała, Huta Metali Nieżelaznych „Szopienice” S.A. w Katowicach. Na terenie województwa śląskiego w 2003 roku wytwarzano rocznie 1,4 mln ton odpadów komunalnych co stanowi 13,6% odpadów komunalnych wytworzonych w kraju. Kompostowaniem objętych jest zaledwie 4,1% odpadów wywiezionych ogółem.

Najwięcej odpadów komunalnych w regionie zebranych zostało w podregionie centralnym (897,3 tys. ton), prawie 5-krotnie więcej niż w subregionie zachodnim (181,1 tys. ton), 6-krotnie więcej niż w północnym (146,6 tys. ton) i 7-krotnie niż w południowym (128,3 tys. ton).

Degradacja powierzchni ziemi - powierzchnia nieużytków oraz terenów zdewastowanych i zdegradowanych w województwie stanowi ogółem 5.700ha tj. 8% zdewastowanej i zdegradowanej powierzchni kraju. Znaczący procent stanowią tereny przemysłowe powstałe na skutek eksploatacji węgla kamiennego oraz kopalnictwa piasku, w szczególności występujące w centralnej i południowo-zachodniej części województwa. Są to składowiska (zwały odpadów), wyrobiska i kamieniołomy, piaskownie, glinianki i zalewiska, tereny zabagnione oraz tereny przemysłowe pozostające w obszarach zabudowanych. W 2003 r. spośród ogólnej powierzchni terenów zdewastowanych i zdegradowanych województwa 2,2% zostało zrekultywowanych (126,0 ha), natomiast 74,0 ha (1,3%) zagospodarowanych. Zrekultywowane i zagospodarowane grunty przeznaczone zostały na cele leśne i rolnicze. Na stan powierzchni ziemi decydujący wpływ mają również szkody górnicze powodując deformacje powierzchni w stopniu dewastującym zasoby przyrody, obiekty budowlane i urządzenia techniczne.

Zanieczyszczenie wód - niezbyt bogate zasoby wód powierzchniowych województwa (region leży na dziale wodnym między Wisłą i Odrą oraz obszarze deficytu wody wywołanego nadmierną i długotrwałą eksploatacją zasobów dla celów komunalnych i przemysłowych) pogarszane są przez wysokie zanieczyszczenia wód, wskutek największej w kraju koncentracji przemysłu ciężkiego i najwyższego wskaźnika zaludnienia.

Największe zagrożenia ekologiczne w województwie śląskim dotyczą wód powierzchniowych. Najbardziej zdegradowane są rzeki obszaru aglomeracji górnośląskiej. Ze względu na przemysłowy charakter województwa oraz wysoką gęstość zaludnienia region zajmuje pierwsze miejsce w kraju pod względem ilości wytwarzanych ścieków przemysłowych i komunalnych. Głównymi przyczynami zanieczyszczenia wód powierzchniowych są: nieoczyszczone i niedostatecznie oczyszczone ścieki komunalne, zasolone wody dołowe z odwadniania zakładów górniczych spływy obszarowe, ścieki z zakładów przemysłowych. Do wód powierzchniowych i ziemi województwa śląskiego wprowadza się rocznie 371,7 hm³ ścieków przemysłowych i komunalnych, z tego 55,1% ścieków przemysłowych (w tym 0,8% to wody chłodnicze-umownie czyste), a 44,9% ścieków komunalnych. Najniższy odsetek ścieków oczyszczonych w ściekach wymagających oczyszczenia posiada subregion zachodni 81,0% oraz centralny 86,6%, najwyższy z kolei subregion północny 97,9% oraz południowy 96,6% wymagających oczyszczenia. Około 93% ścieków wymagających oczyszczenia odprowadzonych do wód powierzchniowych wytwarza górnictwo i kopalnictwo, hutnictwo oraz energetyka. W 2003 roku ilość ścieków wymagających oczyszczenia odprowadzonych do wód powierzchniowych przez górnictwo węgla kamiennego wynosiła około 140 hm³. Ich oczyszczaniem zajmuje się 193 oczyszczalni przemysłowych. Znaczący wpływ na jakość wód powierzchniowych w województwie śląskim wywierają ścieki komunalne. Oprócz zanieczyszczeń wprowadzanych punktowo znaczący ładunek zanieczyszczeń wprowadzanych do wód powierzchniowych pochodzi ze źródeł obszarowych. Są to głównie ścieki bytowo-gospodarcze z terenów wiejskich, odprowadzane w sposób nieorganizowany z tak zwanych szczelnych osadników gnilnych (szamb). Nerozwiany pozostaje problem zasolonych wód dołowych.

Zasolone wody dołowe z kopalń węgla kamiennego odprowadzane bezpośrednio do wód powierzchniowych powodują skażenie solami rzek województwa, szczególnie w obrębie aglomeracji: górnośląskiej i rybnickiej.

Wysoko rozwinięta działalność przemysłowa i związane z nią emisje zanieczyszczeń, zarówno powietrza jak i wód, powodują także zanieczyszczenie wód podziemnych.

Poprawę zaopatrzenia regionu w wodę upatruje się w zmniejszeniu poboru wody z ujęć wód podziemnych przez przemysł oraz w zwiększeniu pojemności zbiorników retencyjnych. Na terenie województwa śląskiego istnieje 16 zbiorników retencyjnych, których łączna pojemność całkowita wynosi 590,3 mln m³. Są one głównym źródłem zaopatrzenia w wodę ludności i przemysłu, ważnym elementem ochrony przeciwpowodziowej oraz odgrywają istotną rolę w wyrównywaniu przepływów, co ma szczególne znaczenie w okresach posusznych. Do głównych należy zaliczyć zbiorniki: na rzece Sole - „Tresna”, „Porąbka” oraz „Czaniec”, „Wapienica”, „Poraj”; na rzece Wiśle - „Goczałkowice”.

Woda w województwie śląskim charakteryzuje się niską jakością. Zanieczyszczenia powietrza, nieodpowiednie składowanie odpadów oraz zrzuty ścieków komunalnych i przemysłowych do zbiorników i cieków wodnych prowadzą do sytuacji, w której jedynie niewielka część wód nadaje się do gospodarczego wykorzystania. Ograniczone zasoby wodne województwa wymuszają wdrożenie racjonalnego systemu zarządzania zasobami wodnymi. Uporządkowanie zasad zarządzania gospodarką wodną pozwoli na racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi oraz zmniejszenie zagrożenia ekologicznego, związanego z deficytem wód powierzchniowych, podziemnych oraz ich rosnącym zanieczyszczeniem. Na uwagę zasługuje również występowanie na terenie województwa wód geotermalnych. Wody podziemne są nośnikiem wewnętrznego źródła ciepła Ziemi, które może zostać wykorzystane w różnych celach, m. in. do produkcji energii elektrycznej, w ciepłownictwie, balneologii (właściwości lecznicze).

Hałas - należy do istotnych uciążliwości województwa. Stałe zwiększanie się poziomu i zasięgu hałasu wynika z postępującej urbanizacji i komunikacji. Głównymi sprawcami uciążliwości akustycznej dla środowiska zewnętrznego jest przede wszystkim ruch drogowy, kolejowy i lotniczy oraz działalność prowadzona na terenach obiektów przemysłowych. Natężenie hałasu pochodzącego ze źródeł przemysłowych jest obecnie dużo mniejsze niż hałasu komunikacyjnego. Wpłynęło na to przede wszystkim ograniczenie produkcji przemysłowej i likwidacja części szczególnie uciążliwych wydziałów produkcyjnych przy stałym wzroście natężenia ruchu komunikacyjnego.

Dla polityki gospodarczej i przestrzennej województwa podstawowym zadaniem jest modernizowanie przestrzennego zagospodarowania i otwieranie regionu na innowacyjną i konkurencyjną przestrzeń europejską oraz restrukturyzowanie miast i regionów zdominowanych przez tradycyjne gospodarki, a także tworzenie miejsc o walorach sprzyjających wzrostowi efektywności gospodarowania oraz redukcja kontrastów i marginalizowania zbiorowości lokalnych. Redukowanie konfliktów pomiędzy wymogami ochrony środowiska a oddziaływaniem działalności produkcyjnej i komunikacji wymagać będzie racjonalizacji zagospodarowania uwzględniającej potrzebę równowagi społecznych i ekonomicznych celów rozwoju z celami środowiskowymi. Obecnie przy wzrastającym znaczeniu dla społeczeństwa zagadnień jakości środowiska, a także wobec prognozowanego dalszego „starzenia się” społeczeństwa oraz powiększania się ilości czasu wolnego od pracy, pożądanym

będzie zwrócenie uwagi na możliwość zagospodarowania rekreacyjnego i turystycznego terenów o mniejszych walorach przyrodniczych, ale łatwo dostępnych z aglomeracji miejskich i przedstawiających masowemu odbiorcy bogatszą ofertę wypoczynkową i turystyczną.

Brak dokumentu, który formułuje cele i priorytety oraz jest instrumentem wskazującym na kierunki i rodzaj działań może prowadzić do chaosu przestrzennego oraz nasilenia się konfliktów pomiędzy potrzebami ochrony środowiska, a potrzebami rozwoju gospodarczego. Szczególnie niekorzystne byłoby zaniechanie realizacji działań współgrających z systemem transportowym oraz ochroną i kształtowaniem systemów przyrodniczych. Bez określenia odpowiednich kierunków, świadome działanie i wykorzystanie środków finansowych w przestrzeni nie będzie możliwe. Dotyczy to przede wszystkim działań i środków skierowanych na ochronę istniejących zasobów przyrodniczych i kulturowych, rekultywację terenów zdegradowanych czy poprawę standardów zamieszkania.

Istotnymi zagadnieniami są problemy związane z:

- ekspansją urbanizacji na tereny otwarte,
- presją inwestycyjną na tereny objęte różnymi formami ochrony,
- nasileniem ruchu komunikacyjnego i związanym z tym wzrostem zanieczyszczeń komunikacyjnych i pogorszeniem klimatu akustycznego,
- nierozwiązanymi problemami składowania odpadów i gospodarki ściekowej,
- rekultywacją terenów poeksploatacyjnych,
- ochroną zasobów wód pitnych dla zaopatrzenia mieszkańców.

Szczególnym zagadnieniem są problemy wynikające z potrzeby wewnętrznej przestrzennej integracji. Przestrzenna integracja województwa śląskiego oznacza konieczność rozwiązywania problemów wynikających z różnic między subregionem katowickim (z zajmującym w nim centralną pozycję Górn Śląskim Okręgiem Przemysłowym, charakteryzującym się warunkami klęski ekologicznej i degradacji kulturowej oraz niską jakością życia mieszkańców), a subregionem bielskim (gdzie góry, lasy i otwarte przestrzenie Beskidu Śląskiego i Żywieckiego stanowią tradycyjny obszar turystyczno-wypoczynkowy), czy też subregionem częstochowskim (charakteryzującym się urozmaiconą rzeźbą i dużym zalesieniem oraz niższą gęstością zaludnienia i rolniczym charakterem).

Realizacja głównych celów jakościowych zawartych w projekcie Strategii zmierzających szczególnie do: poprawy jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenia atrakcyjności przestrzeni (IV cel strategiczny), rozbudowy i unowocześnienia systemów infrastruktury technicznej (II cel strategiczny) oraz wzrostu konkurencyjności gospodarki (III cel strategiczny), z wykorzystaniem ustalonych kierunków działań polegających na:

- przebudowie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic,
- rewitalizacji terenów zdegradowanych,
- odpowiednim kształtowaniu ośrodków wiejskich,
- uporządkowaniu i wdrożeniu systemu gospodarki odpadami,
- utworzeniu systemu kształtowania i wykorzystania zasobów wodnych,
- polepszeniu jakości powietrza,
- ochronie przed hałasem,
- ukształtowaniu regionalnego systemu obszarów
- rozbudowie i modernizacji infrastruktury komunalnej,
- zwiększaniu atrakcyjności turystycznej regionu,

- wspieraniu procesów poprawy efektywności i adaptacji rynkowej tradycyjnych gałęzi przemysłu, pozwoli na ustalenie odpowiednich planów operacyjnych i kierunków działań prowadzących do racjonalnego korzystania ze środowiska przyrodniczego oraz wzmocnienia gospodarki gmin i tworzenia miejsc pracy.

2.2. Analiza i ocena istotnych problemów ochrony środowiska, w szczególności dotyczących obszarów chronionych i wymagających ochrony

2.2.1. Środowisko przyrodnicze i prawne formy ochrony przyrody

Województwo śląskie jest jednym z najbardziej przekształconych antropogenicznie obszarów Polski, jednak na jego terenie zaobserwować można wiele unikalnych wartości przyrodniczych częściowo objętych różnymi formami ochrony, a częściowo wymagających objęcia ochroną. Na kierunki ochrony, charakter oraz zasięg wpływ ma położenie, istniejące zasoby oraz powiązania przyrodnicze z dalszym i bliższym otoczeniem; decydując o kierunkach, charakterze oraz zasięgu powiązań przyrodniczych z najbliższym otoczeniem w zakresie przepływu informacji biologicznej oraz o bioróżnorodności terenów.

W obrębie województwa występują obszary będące regionalnymi i ponadregionalnymi biocentrami przyrody, powiązanymi korytarzami ekologicznymi w skali ponadregionalnej, regionalnej i lokalnej. W celu zachowania, właściwego wykorzystania oraz odnawiania tych zasobów i ich składników, poddawane są one ochronie, poprzez tworzenie parków narodowych, uznawanie określonych obszarów za rezerваты przyrody, tworzenie parków krajobrazowych, wyznaczanie obszarów chronionego krajobrazu i wprowadzanie innych jeszcze form ochrony.

Na wielkoprzestrzenne formy ochrony przyrody i krajobrazu na terenie województwa składają się (w roku 2003):

- **61 rezerwatów przyrody:** Babczyna Dolina, Barania Góra, Borek, Bukowa Góra, Bukowa Kępa, Butorza, Cisy koło Sierakowa, Cisy nad Liswartą, Cisy w Hucie Starej, Cisy w Łebkach, Czantoria, Dębowa Góra, Dolina Łańskiego Potoku, Dolina Żabnika, Dziobaki, Gawroniec, Góra Chełm, Góra Grojec, Góra Zborów, Grapa, Hubert, Jaworzyna, Jeleniak Mikuliny, Kaliszak, Kopce, Kuźnie, Las Murckowski, Lasek Miejski nad Olzą, Lasek Miejski nad Puńcówką, Łęczczok, Madohora, Modrzewiowa Góra, Morzyk, Muńcoł, Ochojec, Ostrężnik, Oszast, Parkowe, Pięć Kopców, Pilsko, Pod Rysianką, Rajchowa Góra, Romanka, Rotuz, Ruskie Góry, Segiet, Skarpa Wiślicka, Smoleń, Sokole Góry, Stawiska, Stok Szyndzielni, Szachownica, Szeroka w Beskidzie Małym, Śrubita, Wielki Las, Wisła, Zadni Gaj, Zamczysko, Zasolnica, Zielona Góra, Żubrowisko, które łącznie zajmują ok. 0,3% powierzchni województwa;
- **8 parków krajobrazowych:** "Orlich Gniazd", "Stawki", "Załęczański Park Krajobrazowy" (fragment w granicach województwa), Park Krajobrazowy "Lasy Nad Górną Liswartą", Park Krajobrazowy "Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich", Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego, Park Krajobrazowy Beskidu Małego oraz Żywiecki Park Krajobrazowy; łącznie w granicach parków i ich otulin znajduje się ok. 30% powierzchni województwa.

- **22 obszary chronionego krajobrazu** - łącznie z otulinami parków krajobrazowych;
- **16 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych**,
- otulina „Babiogórskiego Parku Narodowego”.

Ponadto w roku 2003 ochroną przyrody objętych było 40 użytków ekologicznych, 2 stanowiska dokumentacyjne, 935 pomników przyrody ożywionej i 52 nieożywionej.

Ważnym w skali lokalnej, regionalnej bądź ponadregionalnej ogniwem systemu ochrony przyrody są korytarze ekologiczne wodne i lądowe, łączące obszary o najwyższych wartościach przyrodniczych.

Krajowy System Obszarów Chronionych ECONET- Polska na terenie województwa tworzą:

- 7 obszarów węzłowych - Jury Krakowsko-Częstochowskiej, Beskidu Żywieckiego, Borów Stobrawskich, Wyżyny Wieluńskiej, Miechowski (fragment), Beskidu Śląskiego i Beskidu Małego;
- 9 korytarzy ekologicznych - Górnej Odry, Górnej Wisły, Małej Panwi, Częstochowski - Warty, Koniecpolski, Pilicy, Białej Nidy, Szyndzielni, Beskidu Makowskiego i Wyspowego.

Rangę międzynarodową mają dwa obszary węzłowe - Jura Krakowsko - Częstochowska i Beskid Żywiecki oraz dwa korytarze ekologiczne - doliny rzek Odry i Wisły.

Potencjalną sieć Natura 2000 na terenie województwa tworzą proponowane:

- *specjalne obszary ochrony (SOO)* wyznaczone zgodnie z ustaleniami Dyrektywy Siedliskowej - stanowią je obszary 14 ostoi siedliskowych : Beskid Śląski, Beskid Żywiecki, Cieszyńskie Źródła Tufowe, Dolina Małej Panwi, Graniczny meander Odry, Ostoja Goczałkowicka, Ostoja Olsztyńsko-Mirowska, Ostoja Złotopotocka, Ostoja Środkowojurajska, Sodowa Góra, Stawy Łęczczok, Suchy Młyn, Szachownica, Podziemia Tarnogórsko - Bytomskie oraz położona częściowo na terenie województwa Pustynia Błędowska;
- *obszary specjalnej ochrony (OSO)* wyznaczone zgodnie z zapisami Dyrektywy Ptasiej - stanowią 4 ostoje: Beskid Żywiecki, Stawy Łęczczok, Stawy Wielikąt i Ligota Tworkowska, Dolina Górnej Wisły oraz 1 ostoja - położona tylko częściowo w granicach województwa - Stawy w Brzeszczach.

Obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 „Dolina Górnej Wisły” został już formalnie wyznaczony w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 21.07. 2004r. (Dz.U. Nr 229, poz. 2313).

Wielkoprzestrzenne formy ochrony przyrody składające się na projektowany krajowy system obszarów chronionych na terenie województwa nie zachowują ciągłości układu przyrodniczego. Znaczna część obszarów o walorach przyrodniczych oraz stanowiących korytarze ekologiczne województwa nie jest objęta żadną formą ochrony oraz pozostaje pod presją zabudowy oraz inwestycji zagrażających ich ciągłości i otwartości. Poza nim pozostają duże kompleksy leśne: Lasy Lublinieckie, Kobiórskie, Pszczyńskie i Murckowskie oraz obszary reprezentujące wartości rangi krajowej i europejskiej np. Zbiornik Goczałkowice i Park Krajobrazowy "Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich". Również potencjalne obiekty tworzonej Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 na terenie województwa nie stanowią spójnej sieci wzajemnie połączonych ostoi i tylko

częściowo pokrywają się z istniejącymi formami prawnej ochrony przyrody. Projektowany na terenie województwa system ochrony przyrody winien uwzględniać, oprócz obiektów prawnie chronionych oraz obszarów o szczególnych wartościach przyrodniczych, istotnych dla zachowania dziedzictwa przyrody również obszary, które decydują o zachowaniu powiązań ekologicznych.

2.2.2. Środowisko kulturowe i obszary ochrony dziedzictwa kulturowego

Województwo śląskie to region o bogatym, zróżnicowanym i atrakcyjnym w skali regionalnej, krajowej i europejskiej krajobrazie kulturowym, sięgającym zamierzchłej przeszłości. Położenie geograficzne województwa na przecięciu starych traktów biegnących z Zachodu na Wschód i z Południa na Północ Europy oraz naturalne bogactwa tej ziemi miało wpływ na kształtowanie się procesów społecznych i gospodarczych oraz osadnictwa w regionie i wielkie zróżnicowanie jego kulturowych krajobrazów.

Zasoby dziedzictwa kulturowego, zarówno materialne jak i niematerialne, mają szczególne znaczenie w zachowaniu tożsamości regionu, kształtowaniu turystycznej i gospodarczej atrakcyjności województwa a także w tworzeniu nowych miejsc pracy. W krajobrazie kulturowym województwa występują:

- stanowiska archeologiczne,
- gęsta sieć osadnicza historycznych ośrodków miejskich,
- historyczne obiekty i zespoły zabudowy związane z: górnictwem węgla kamiennego, wydobywaniem i przetwórstwem metali kolorowych oraz hutnictwem żelaza,
- zespoły fabryczno-rezydencjonalne, osiedla robotnicze, wille oraz pałace fabrykanckie
- miejsca kultu religijnego i celu pielgrzymek,
- drewniane budownictwo sakralne i świeckie,
- budowle militarne,
- założenia kulturowe.

Najcenniejsze elementy dziedzictwa kulturowego podlegają ochronie:

- Klasztor i sanktuarium na Jasnej Górze - uznane zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. 1994 Nr 50, poz. 413) za pomnik historii.
- Tarnowskie Góry – podziemia zabytkowej Kopalni Rud Srebronośnych oraz Sztolni Czarnego Pstrąga - uznane Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2004 Nr 102, poz 1062) za pomnik historii.
- Około 3800 obiektów architektury, liczne cmentarze, zespoły parkowe, obiekty przemysłu i techniki oraz układy urbanistyczne i około 230 stanowisk archeologicznych - objęte ochroną konserwatorską poprzez wpisanie do rejestru zabytków województwa.
- Lokalne wartości środowiska kulturowego chronione są poprzez przepisy prawa miejscowego.
- Niektóre krajobrazy kulturowe objęte są ochroną w ramach ustanowionych rozporządzeniami wojewody śląskiego parków krajobrazowych, jak na przykład "Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich" i Park Krajobrazowy "Orlich Gniazd",
- Ochronę walorów krajobrazowych prowadzi się również w ramach wyznaczonych obszarów chronionego krajobrazu i zespołów przyrodniczo - krajobrazowych, a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewiduje dla ochrony krajobrazu kulturowego tworzenie parków kulturowych.

2.2.3. Obszary ochrony uzdrowisk

W 1967 roku za uzdrowiska uznane zostały 3 miejscowości na terenie województwa śląskiego: Goczałkowice Zdrój, Ustroń i Jastrzębie Zdrój. Jednak ustanowione statuty określające warunki niezbędne dla prowadzenia i rozwijania lecznictwa uzdrowiskowego posiadają tylko: Goczałkowice Zdrój oraz Ustroń. Jastrzębie Zdrój z uwagi na degradację środowiska nie spełnia wymogów uzdrowiska

Środowisko przyrodnicze uzdrowisk wymaga szczególnej ochrony przed degradacją i respektowania prawnie wyznaczonych obszarów ochrony uzdrowiskowej.

O walorach leczniczych decydują bowiem nie tylko substancje lecznicze, ale również i warunki przyrodniczo - klimatyczne, czyste powietrze, wody, szata roślinna, mikroklimat i walory krajobrazowe.

2.2.4. Ocena istotnych problemów ochrony

- Wbrew utrwalonym stereotypom województwo śląskie to obszar o różnorodności krajobrazowej i przyrodniczej unikalnej w skali kraju, posiadający wielkie, naturalne zróżnicowanie form ukształtowania terenu i siedlisk przyrodniczych - doliny Wisły i Odry stanowią fragmenty dwóch głównych korytarzy ekologicznych Polski, łączących Karpaty i Sudety z Morzem Bałtyckim.
- Obszary cenne przyrodniczo poddawane są presji inwestycyjnej oraz nadmiernej penetracji osadniczej, turystycznej i rekreacyjno - wypoczynkowej, co prowadzi zarówno do powstawania nowych barier ekologicznych oraz do uszczuplenia powierzchni tych obszarów.
- Województwo śląskie to region posiadający bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe, odrębność i specyfikę regionu podkreślają historyczne obiekty i zespoły zabudowy, walory krajobrazowe.
- Wiele cennych obiektów i krajobrazów kulturowych wymaga działań ochronnych dla zachowania unikatowych wartości kulturowych regionu oraz podniesienia jego atrakcyjności i konkurencyjności.
- Kompleksy leśne, liczne zbiorniki wodne, bogactwo zachowanych walorów przyrodniczych wielu cieków wodnych, szlaki rowerowe, piesze i konne, położone w pobliżu aglomeracji, posiadają duży potencjał rekreacyjno-wypoczynkowy.
- Aktualne trendy światowej turystyki, prognozowane do roku 2020 wskazują, że turyści 90% swojej aktywności będą kierowali ku sferze kontaktu z przyrodą, szukając terenów dotychczas nieeksplorowanych masowo. Należy, więc spodziewać się zwiększonej presji na obszary szczególnie cenne przyrodniczo i w związku z tym konieczne jest zwrócenie bacznej uwagi na podporządkowanie dalszego rozwoju celom ochrony środowiska, związanym z programem zrównoważonego rozwoju i szeroko pojętej edukacji ekologicznej.

2.3. Analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko celów strategicznych i kierunków działań przyjętych w Strategii

2.3.1. Analiza wybranych priorytetów rozwoju województwa

Wywołanie pozytywnych zmian w środowisku wiąże się z działaniami w obrębie wybranych priorytetów. Osiągnięcie przyjętych celów strategicznych wymaga skoncentrowania działań prowadzonych w regionie na priorytetach, ze wskazaniem docelowych wyników. Szczególnie działania w obszarach: priorytet - ochrona i kształtowanie środowiska oraz przestrzeni i priorytet - transport, komunikacja i informacja ściśle wiążą się z problemami przekształceń i ochrony środowiska.

OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE ŚRODOWISKA ORAZ PRZESTRZENI:

Infrastruktura środowiskowa w zakresie gospodarki wodnej powinna zapewniać dostawę odpowiedniej ilości wody pitnej oraz zbieranie, oczyszczanie i zrzut ścieków. Szczególną uwagę trzeba zwrócić na zintegrowane projekty wodne, które powinny brać pod uwagę zarówno jakość, jak i ilość wody w dorzeczach, wymaga to m.in. porozumień ponadregionalnych np. w zakresie ochrony rzek. Budowa infrastruktury środowiskowej w zakresie gospodarki wodnej powinna łączyć w miarę możliwości retencję wód oraz gospodarcze i rekreacyjne jej wykorzystanie. Przebudowa systemu retencji wód powierzchniowych oraz ochrona terenów występowania zbiorników wód głębinowych - rozbudowa obiektów infrastruktury hydrotechnicznej powoduje zwiększenie obecnie retencjonowanych wód powierzchniowych, co ma ogromne znaczenie dla poprawy warunków wodnych terenów, szczególnie tych, które charakteryzują się ubogimi warunkami wodnymi. Obecność zbiorników wodnych przyczynia się do zmniejszenia zagrożenia przeciwpowodziowego poprzez spłaszczenie fali powodziowej.

Skuteczna gospodarka odpadami ma duże znaczenie dla poprawy atrakcyjności terenu i powinna obejmować m.in.: minimalizację ilości powstających odpadów, segregację, powtórne wykorzystanie bądź bezpieczne składowanie.

Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami jest najważniejszym zagadnieniem w ochronie środowiska, bowiem zanieczyszczenia powietrza oddziałują bezpośrednio na zdrowie człowieka, organizmy żywe, gleby, wody, a także na zabytki i budowlę. Należy ograniczać główne źródła zanieczyszczenia powietrza, którymi są emisja przemysłowa oraz niska emisja, m.in. poprzez zastosowanie nowoczesnych technologii oraz alternatywnych źródeł energii. Znacznym emitorem zanieczyszczeń powietrza jest jednocześnie transport samochodowy, który stanowi również główne źródło hałasu.

W celu podniesienia atrakcyjności regionu konieczna jest rewitalizacja terenów przemysłowych, pogórnich, powojkowych, i rekultywacja terenów zdegradowanych.

Ważne jest również odnowienie i modernizacja infrastruktury urbanistycznej zdegradowanych centrów i dzielnic miast oraz struktury osadniczej obszarów wiejskich. W celu zapobieżenia defragmentaryzacji ogólnodostępnych terenów otwartych niezbędna staje się ochrona i wzmocnienie walorów środowiska przyrodniczego oraz kształtowanie powiązań terenów otwartych w ramach regionalnej sieci ekologicznej i systemu obszarów chronionych.

PRIORYTET: TRANSPORT, KOMUNIKACJA I INFORMACJA

Budowa autostrad, dróg ekspresowych i modernizacja europejskich szlaków kolejowych w Województwie śląskim przesądzi o strukturze komunikacyjnej i kierunkach rozwoju urbanistycznego regionu. Ulepszenie sieci i systemów transportowych będzie prowadzone w celu obniżenia kosztów transportu, zmniejszenia zagęszczenia i skrócenia czasu podróży, zmniejszenia obciążeń środowiskowych generowanych przez transport, jak również poprawy jakości usług i bezpieczeństwa.

Niezbędne w systemie transportowym są:

- poprawa jakości infrastruktury transportowej,
- poprawa stanu bezpieczeństwa w transporcie,
- wyprowadzenie ruchu tranzytowego z ulic śródmiejskich powiązań ponadregionalnych,
- dostosowanie ciągów do charakteru ruchu, jaki obsługują,
- wprowadzenie inteligentnych systemów sterowania ruchem w miastach,
- uporządkowanie odcinków dróg przy przejściach granicznych,
- poprawa dostępności terenów wiejskich.

W dalszym ciągu wzrastać powinno znaczenie Międzynarodowego Portu Lotniczego „Katowice” w Pyrzowicach, szczególnie w przewozach ładunków. Rozwój lotniska pociąga za sobą konieczność zwiększenia jego dostępności zewnętrznej z głównych ośrodków miejskich województwa, jak i miast regionów ościennych.

Wykorzystaniu szans związanych z położeniem regionu na szlaku korytarzy komunikacyjnych służyć powinno wspieranie budowy centrów logistycznych i terminali transportu kombinowanego oraz powiązań między nimi.

Jednym z wymogów współczesnej gospodarki będzie proekologiczna przebudowa i rozbudowa istniejących systemów przesyłowych ze szczególnym uwzględnieniem wartości krajobrazowych.

2.3.2. Ocena przewidywanych oddziaływań na środowisko

Załączona Tabela nr 2 „Stopień potencjalnego oddziaływania poszczególnych celów i kierunków działań na środowisko” jest próbą waloryzowania wpływu wszystkich ujętych w strategii kierunków działań na środowisko przyrodnicze i kulturowe.

Została skonstruowana w następujący sposób - w wierszach podano poszczególne cele strategiczne i kierunki działań zgodnie z przyjętym nazewnictwem i numeracją, w kolumnie ostatniej ujęto ocenę. Ocenę punktową ustalono jako +1, 0 lub -1 uwzględniając w niej zarówno rangę waloru środowiska jak i zróżnicowanie skutków w zależności od trwałości występowania (krótkotrwałe, długotrwałe), odwracalności zjawisk (odwracalne, nieodwracalne) oraz zasięgu oddziaływania (regionalne, ponadlokalne, lokalne):

- Działania, których wpływ na komponenty środowiska oraz elementy struktury przestrzennej charakteryzuje przewaga działań mało istotnych dla jego funkcjonowania lub są bez bezpośredniego oddziaływania na nie - oznaczono jako obojętne symbolem „0” - wpływ na środowisko minimalny (mało istotny).
- Wielkość dodatnią przypisano działaniom, które uzależnione są od zachowania walorów i utrzymania równowagi ekologicznej oraz powiązań przyrodniczych w środowisku o najwyższych i wysokich walorach przyrodniczych bądź kulturowych - jest to wpływ potencjalnie pozytywny (zachowanie, odbudowa, wzbogacenie systemu).

- Wielkością ujemną oznaczono działania, które stoją w konflikcie z walorami środowiska przyrodniczego i mogą prowadzić do jego degradacji, szczególnie w obszarach chronionych, o najwyższych wartościach przyrodniczych decydujących o równowadze ekologicznej lub niskiej odporności na antropopresję - jest to wpływ potencjalnie zagrażający środowisku (pogarszający, prowadzący do degradacji).

Analizując sporządzoną tabelę i przyjętą ocenę punktową można dokonać podziału celów strategicznych wyodrębniając kierunki szczególnie związane i wpływające na stan środowiska. Są to praktycznie wszystkie kierunki zawarte w celu IV dotyczącym „poprawy jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększeniu atrakcyjności przestrzeni” oraz pojedyncze, związane z modernizacją i rozbudową systemów infrastruktury społecznej, technicznej i komunikacyjnej, w pozostałych celach.

Stopień potencjalnego oddziaływania poszczególnych celów i kierunków działań na środowisko

Tabela nr 2

Cel	Kierunki działań	Rodzaj oddziaływania na środowisko	
I.	WZROST WYKSZTAŁCENIA MIESZKAŃCÓW ORAZ ICH ZDOLNOŚCI ADAPTACYJNYCH DO ZMIAN SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH W POCZUCIU BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO I PUBLICZNEGO		
	1. Poprawa jakości i dostępności szkolnictwa oraz jego dostosowania do aktualnych i prognozowanych potrzeb rynku pracy.	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	2. Rozszerzenie skali i zasięgu przekwalifikowań zawodowych i kształcenia ustawicznego.	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	3. Zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych.	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	4. Upowszechnienie wśród społeczeństwa aktywnego stylu życia	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	5. Zintegrowanie systemu pomocy społecznej, aktywna polityka społeczna.	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	6. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców regionu oraz zapewnienie powszechności dostępu do świadczeń zdrowotnych.	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	7. Poprawa warunków mieszkaniowych.	+1	- potencjalnie pozytywny poprzez poprawę standardów zamieszkania
II.	8. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i przeciwdziałanie dezorganizacji i patologii społecznej.	O	- minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	ROZBUDOWA ORAZ UNOWOCZEŚNIENIE SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ		
	1. Optymalizacja i integracja systemu transportowego.	+1	- potencjalnie pozytywny
		-1	- potencjalnie zagrażający środowisku
	2. Rozbudowa i unowocześnienie systemów energetycznych.	+1	- potencjalnie pozytywny poprzez poprawę standardów infrastruktury technicznej

Cel	Kierunki działań	Rodzaj oddziaływania na środowisko
	3. Rozwój informatyki i telekomunikacji.	O - minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	4. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej.	+1 - potencjalnie pozytywny poprzez poprawę standardów infrastruktury technicznej
III.	WZROST INNOWACYJNOŚCI I KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI	
	1. Tworzenie warunków do rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw	-1 - potencjalnie negatywny, funkcja produkcyjna w nowych miejscach
	2. Wspieranie sektora B+R i wdrożeń nowych technologii.	O - minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	3. Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu.	-1 - potencjalnie negatywny, funkcja produkcyjna w nowych miejscach
	4. Modernizacja sektora rolno-spożywczego i rozwijanie działalności pozarolniczej	-1 - potencjalnie negatywny, funkcja produkcyjna w nowych miejscach
	5. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu.	+1 - potencjalnie pozytywny
	6. Wspieranie procesów poprawy efektywności i adaptacji rynkowej tradycyjnych gałęzi przemysłu.	-1 - potencjalnie zagrażający środowisku
	+1 - potencjalnie pozytywny, poprawa warunków produkcyjnych	
VI.	POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA NATURALNEGO I KULTUROWEGO ORAZ ZWIĘKSZENIE ATRAKCYJNOŚCI PRZESTRZENI	
	1. Wspieranie rozwoju obszarów metropolitalnych.	O - minimalny, mało istotny dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego
	2. Zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic	+1 - potencjalnie pozytywny poprzez poprawę standardów zamieszkania
	3. Rewitalizacja terenów zdegradowanych.	+1 - potencjalnie pozytywny poprzez poprawę standardów środowiska przyrodniczego
	4. Kształtowanie ośrodków wiejskich.	+1 - potencjalnie pozytywny poprzez poprawę standardów środowiska przyrodniczego

Cel	Kierunki działań	Rodzaj oddziaływania na środowisko
	5. Uporządkowanie i wdrożenie systemu gospodarki odpadami.	+1 - potencjalnie pozytywny poprzez poprawę standardów środowiska przyrodniczego
	6. Utworzenie systemu kształtowania i wykorzystania zasobów wodnych.	+1 - potencjalnie pozytywny poprzez poprawę standardów środowiska przyrodniczego
	7. Polepszenie jakości powietrza.	+1 - potencjalnie pozytywny poprzez poprawę standardów środowiska przyrodniczego
	8. Ochrona przed hałasem.	+1 - potencjalnie pozytywny poprzez poprawę standardów infrastruktury komunikacyjnej
	9. Ukształtowanie regionalnego systemu obszarów chronionych.	+1 - potencjalnie pozytywny poprzez poprawę standardów środowiska przyrodniczego

Uwaga: nazewnictwo i numeracja celów i kierunków działań pochodzi ze Strategii.

2.4. Analiza i ocena stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem.

2.4.1. Identyfikacja głównych obszarów strategicznych narażonych na zmiany w środowisku

Poszczególne cele strategiczne w różny sposób wykorzystują i wpływają na środowisko przyrodnicze i kulturowe regionu. Spośród określonych czterech celów strategicznych, cele związane z rozwojem infrastruktury technicznej i poprawą jakości środowiska są dziedzinami najściślej związanymi z elementami środowiska przyrodniczego lub kulturowego. Na podstawie oceny zamieszczonej w tabeli nr 2 można poszczególne działania szczegółowe ująć w różniące się grupy:

Potencjalnie pozytywny wpływ na środowisko - w założonych działaniach szczegółowych zapisano działania proekologiczne i poprawiające warunki życia mieszkańców gdyż podstawowymi elementami, które powodują zainteresowanie, jest występowanie walorów przyrodniczych, klimatycznych, krajobrazowych, atrakcji historyczno - kulturowych czy koncentracja osób. Rozwój uzależniony jest od zachowania tych walorów, utrzymania równowagi ekologicznej i powiązań przyrodniczych w środowisku o najwyższych i wysokich walorach przyrodniczych bądź kulturowych.

- Dotyczy wszystkich działań służących realizacji celu IV Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększaniu atrakcyjności przestrzeni oraz pojedynczych kierunków w innych celach: wspieranie procesów adaptacyjnych tradycyjnych gałęzi przemysłu, rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej, unowocześnianie systemów energetycznych, poprawa warunków mieszkaniowych.

Wpływ na środowisko zróżnicowany - z jednej strony działanie przyczynia się do poprawy warunków istniejących, z drugiej może zmieniać niekorzystnie warunki w innym rejonie.

- Dotyczy szczególnie działań służących realizacji celów II i III, związanych z rozwojem systemu transportowego, rozwijaniem działalności produkcyjnej na terenach rolniczych, zwiększaniem atrakcyjności turystycznej regionów o wysokich walorach środowiskowych. Prowadzenie nowych tras i realizacja nowych obiektów niesie niebezpieczeństwo dewastacji środowiska przyrodniczego szczególnie w rejonach przebiegających w pobliżu ekosystemów spełniających ważne role w funkcjonowaniu przyrody (korytarze i centra ekologiczne).

Wpływ na środowisko niekorzystny - szczegółowe działania niosą z sobą potencjalne zagrożenie dla środowiska przyrodniczego i kulturowego. Zagrożenie może nastąpić, gdy realizacje będą następować w obszarach o najwyższych wartościach przyrodniczych, decydujących o równowadze ekologicznej i odporności środowiska. Fragmentacja kompleksów leśnych, antropopresja, hałas czy zagrożenie czystości wód stanowią jedno z głównych zagrożeń powodujących zanikanie ciągłości obszarów przyrodniczo cennych.

- Dotyczy szczególnie działań dotyczących rozwoju przedsiębiorstw i podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej regionu zawartych w III celu strategicznym - wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki.

Wpływ na środowisko przyrodnicze minimalny - kierunki pozostałe, w których założone działania bezpośrednio nie mają wpływu na środowisko przyrodnicze,

większość z nich ma istotny wpływ na warunki życia mieszkańców (kierunki celu I). Ich związek ze środowiskiem jest pośredni.

Forma, w jakiej zapisane zostały kierunki i uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego nie daje możliwości skonfrontowania zapisów z konkretną przestrzenią przyrodniczą i w związku z tym rozpatrywanie poszczególnych zagadnień ma charakter ogólny gdyż może wystąpić w wielu miejscach zróżnicowanej przestrzeni regionu.

2.4.2. Informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko

Informacje o wzajemnym oddziaływaniu na środowisko terenów przygranicznych zawarto w rozdziale strategii ustalającym priorytety rozwojowe województwa - obszary priorytetowe „współpraca międzyregionalna i międzynarodowa, w tym transgraniczna” i „współpraca wewnątrzregionalna”.

Współpraca międzynarodowa jest metodą osiągania celów głównie w zakresie: rozwoju gospodarki, ochrony środowiska, zagospodarowania terenów przemysłowych, przeciwdziałania bezrobociu, polityki społecznej, nauki i kultury. Ważnym elementem współpracy międzynarodowej jest współpraca transgraniczna, polegająca na wspieraniu wspólnych działań podejmowanych w ramach istniejących euroregionów funkcjonujących na pograniczu polsko-czeskim oraz polsko-słowackim. W procesie tym szczególnie ważna jest rozbudowa infrastruktury współpracy transgranicznej oraz przełamanie barier kulturowych i prawnych w kontaktach międzyludzkich.

Założono, że współpraca obejmować powinna przede wszystkim:

- zachowanie wspólnego dziedzictwa kulturowego,
- współdziałanie w zakresie rozbudowy transeuropejskich korytarzy komunikacyjnych i transportowych,
- restrukturyzację rolnictwa i leśnictwa na obszarach górskich,
- współpracę w zakresie użytkowania i retencji wód.

Prowadzenie współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej umożliwi także promocję regionu i jego produktów regionalnych, co wpłynie na kształtowanie pozytywnego wizerunku województwa śląskiego. Należy tu podkreślić, że z uwagi na warunki przyrodnicze i sposób zagospodarowania po obu stronach granicy - będzie to oddziaływanie wzajemne.

Współpraca wewnątrzregionalna - rozwój współpracy na poziomie lokalnym zwiększy możliwości wykorzystania szans płynących z otoczenia, jednocześnie pozwoli na wdrożenie polityki przestrzennej. Dlatego za celowe uznano organizowanie procesów rozwojowych na poziomie lokalnym w ramach czterech zidentyfikowanych obszarów polityki rozwoju (obszar środkowy, obszar północny, obszar południowy i obszar zachodni). Poprzez realizację budowy sieci autostrad, dróg ekspresowych oraz zmodernizowanych sieci kolejowych region zostanie wewnętrznie zintegrowany oraz otwarty na sąsiadów szczególnie w części południowej. Województwo dzięki integracji aglomeracji miejskich regionu ma szansę stać się ważnym ośrodkiem rozwoju Europy.

Powyższe ustalenia uwzględnione w Strategii i wdrożone do realizacji winny w znacznym stopniu wyeliminować kolizje i konflikty w zagospodarowaniu obszarów przygranicznych.

3. OCENY ROZWIĄZAŃ

3.1. Rozwiązania przyjęte w projekcie Strategii mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań przyszłego użytkownika na środowisko.

Skuteczny system realizacji strategii zależeć będzie od jakości i ilości informacji, której kształt wynika z zastosowanego monitoringu i ewaluacji. Przyjęty w strategii zestaw wskaźników może być wykorzystany do pełnego diagnozowania sytuacji społeczno - gospodarczej województwa oraz może służyć do porównań z innymi rejonami.

Inicjując działania mające na celu osiągnięcie wytyczonych w strategii celów, przyjęto, że należy systematycznie gromadzić informacje o efektach ich realizacji i skuteczności zastosowanych instrumentów, aby to zrealizować należy stworzyć skuteczny system zbierania i selekcjonowania informacji zwany systemem monitoringu oraz system oceny i interpretacji zgromadzonych danych - system ewaluacji.

System monitoringu:

Podstawowym celem funkcjonowania systemu monitoringu Strategii jest gromadzenie i przetwarzanie informacji o stanie realizacji Strategii. Raporty stanowiąc będą narzędzie wspomagające podejmowanie decyzji przez Zarząd Województwa w sprawach związanych z realizacją strategii. System monitoringu będzie funkcjonował w oparciu o zbiór informacji wynikających z rozwiązań Eurostatu dla regionów poziomu NUTS II i NUTS III oraz Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Katowicach.

Poniższy zestaw wskaźników stanowią wybór z zestawu nad wypracowaniem docelowego modelu ewaluacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego. Poniższy zestaw dotyczy jedynie elementów zinterpretowanych jako działania proekologiczne lub poprawiające standardy zamieszkania:

CEL STRATEGICZNY I: WZROST WYKSZTAŁCENIA MIESZKAŃCÓW ORAZ ICH ZDOLNOŚCI ADAPTACYJNYCH DO ZMIAN SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH W POCZUCIU BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO I PUBLICZNEGO

Kierunek działań 7: Poprawa warunków mieszkalnych

- Ilość mieszkań wyposażonych w instalację wodociagową,
- Ilość mieszkań wyposażonych w instalację kanalizacyjną,
- Ilość mieszkań wyposażonych w instalację gazową.
- Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w tym na wsi,

CEL STRATEGICZNY II : ROZBUDOWA ORAZ UNOWOCZEŚNIENIE SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Kierunek działań 1: Optymalizacja i integracja systemu transportowego

- Długość autostrad (w km),
- Długość dróg krajowych (km),
- Drogi publiczne o twardej nawierzchni (na 100 km² i na 10 tys. ludności)
- Linie kolejowe eksploatowane na 100 km_c oraz na 10 tys. ludności,

Kierunek działań 2: Rozbudowa i unowocześnienie systemów energetycznych

- Długość zmodernizowanych odcinków sieci przesyłowej(km),
- Długość nowo oddanych odcinków sieci przesyłowej(km).
- Liczba zmodernizowanych i nowych zakładów energetycznych.

Kierunek działań 4: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej

- Długość sieci wodociągowej (km),
- Długość sieci kanalizacyjnej (km),
- Długość sieci gazowej (km),
- Udział wody z wodociągów dostarczanej ludności odpowiadającej wymaganiom sanitarnym (%).

CEL STRATEGICZNY III: WZROST INNOWACYJNOŚCI I KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI
--

Kierunek działań 1: Tworzenie warunków do rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

- Nakłady na innowacje w MSP,
- Udział MSP w tworzeniu PKB,
- Udział MSP w produkcji sprzedanej przemysłu,

Kierunek działań 2: Wspieranie sektora B+R i wdrożeń nowych technologii

- Nakłady na innowacje w przemyśle,
- Nakłady na działalność badawczą i rozwojową według źródeł finansowania,
- Nakłady na działalność badawczą i rozwojową w relacji do PKB,
- Liczba wdrożeń nowych technologii.

Kierunek działań 3: Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu

- Długość dróg krajowych, autostrad,
- Drogi publiczne o twardej nawierzchni (na 100 km² i na 10 tys. ludności)

Kierunek działań 4: Modernizacja sektora rolno-spożywczego i rozwijanie działalności pozarolniczej

- Ilość gospodarstw agroturystycznych,
- Zużycie nawozów sztucznych i wapniowych,
- Nakłady na innowacje w dziale produkcja artykułów spożywczych i napojów (tys. PLN),
- Liczba podmiotów gospodarczych na 1.000 mieszkańców obszarów wiejskich.

Kierunek działań 5: Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu

- Liczba obiektów noclegowych turystyki, w tym hoteli,
- Liczba placówek gastronomicznych.

Kierunek działań 6: Wspieranie procesów poprawy efektywności i adaptacji rynkowej tradycyjnych gałęzi przemysłu

- Nakłady na inwestycje w górnictwie i kopalnictwie, produkcji metali, produkcji wyrobów z metali,
- Nakłady na innowacje w górnictwie i kopalnictwie, produkcji metali, produkcji wyrobów z metali,
- Wynik finansowy sektora górniczego,
- Energochłonność gospodarki.

CEL STRATEGICZNY IV: POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA NATURALNEGO I KULTUROWEGO ORAZ ZWIĘKSZENIE ATRAKCYJNOŚCI PRZESTRZENI

Kierunek działań 1: Wspieranie rozwoju obszarów metropolitalnych

- Wskaźnik urbanizacji,

Kierunek działań 2: Zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic

- Nakłady finansowe na modernizację infrastruktury komunalnej,
- Nakłady finansowe na remonty budynków w centrach miast i zdegradowanych dzielnic.

Kierunek działań 3: Rewitalizacja terenów zdegradowanych

- Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania (ha),
- Powierzchnia gruntów zrekultywowanych i/lub zagospodarowanych,
- Wydatki inwestycyjne związane z rekultywacją hałd, stawów osadowych, składowisk odpadów oraz innych terenów zdegradowanych i zdewastowanych.

Kierunek działań 4: Kształtowanie ośrodków wiejskich

- Długość wybudowanych i zmodernizowanych dróg na terenach wiejskich,
- Ilość gospodarstw domowych wyposażonych w instalację wodociągową na terenach wiejskich,
- Ilość gospodarstw domowych wyposażonych w instalację kanalizacyjną na terenach wiejskich,
- Ilość gospodarstw domowych wyposażonych w instalację gazową na terenach wiejskich,

Kierunek działań 5: Uporządkowanie i wdrożenie systemu gospodarki odpadami

- Odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzone w ciągu roku (mln ton),
- Odpady komunalne zdeponowane na wysypiskach,
- Odpady komunalne zebrane na 1 mieszkańca,
- Udział odpadów wyselekcjonowanych w ogólnej ilości odpadów komunalnych zebranych,
- Odpady przemysłowe wytworzone w ciągu roku (tys. ton), w tym: wykorzystane (%) lub unieszkodliwione (%),
- Udział odpadów poddanych odzyskowi w ogólnej ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych,
- Powierzchnia niezrekultywowanych (bez komunalnych) terenów składowania odpadów uciążliwych dla środowiska.

Kierunek działań 6: Utworzenie systemu kształtowania i wykorzystania zasobów wodnych

- Ścieki komunalne i przemysłowe odprowadzone do wód powierzchniowych lub do ziemi wymagające oczyszczania (hm³),
- Ścieki komunalne i przemysłowe oczyszczane w % ścieków wymagających oczyszczenia,
- Oczyszczane ścieki biologicznie, chemicznie, z podwyższonym usuwaniem biogenów (% ścieków wymagających oczyszczenia),
- Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków ogółem, w tym procentowy udział ludności miejskiej i wiejskiej,
- Nakłady inwestycyjne na regulację i przebudowę rzek, potoków, zbiorników wodnych, obwałowań przeciwpowodziowych i stacji pomp (tys. PLN).

Kierunek działań 7: Polepszenie jakości powietrza

- Całkowita emisja zanieczyszczeń pyłowych,

- Całkowita emisja zanieczyszczeń dwutlenkiem siarki,
- Emisja zanieczyszczeń gazowych (bez CO₂),
- Emisja CO₂,
- Zanieczyszczenia pyłowe zatrzymane w urządzeniach do redukcji (% zanieczyszczeń wytworzonych),
- Zanieczyszczenia gazowe (bez CO₂) zatrzymane w urządzeniach do redukcji (% zanieczyszczeń wytworzonych)
- Udział produkcji energii z OZE w produkcji ogółem.

Kierunek działań 8: Ochrona przed hałasem

- Poziom natężenia hałasu.

Kierunek działań 9: Ukształtowanie regionalnego systemu obszarów chronionych

- Powierzchnia obszarów prawnie chronionych,
- Powierzchnia rezerwatów przyrody, obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w % powierzchni ogólnej,
- Liczba pomników przyrody.

System ewaluacji:

W szerokim aspekcie ewaluacja dotyczy realizacji strategii oraz jej wpływu na wszelkie dziedziny życia społeczno-gospodarczego. Ewaluacja musi także odpowiadać na pytanie, w jakim stopniu strategia rozwiązuje realne problemy regionu i jego społeczności.

- Kryteriami oceny realizacji zapisów strategii są:
 - wskaźniki realizacji celów i zadań strategii,
 - rozwiązywanie problemów (wyzwań przyjętych w strategii),
 - realizacja wizji rozwoju regionu (wg przyjętych składników wizji).
- Ocena działań wynikających ze strategii będzie się opierała na ocenach:
 - przed realizacją działań
 - w trakcie realizacji działań
 - po realizacji działań
- W obszarze wpływu strategii na gospodarkę regionalną ewaluacja strategii musi uwzględnić następujące aspekty:
 - powiększanie zasobów/ kompetencji regionu,
 - wspieranie wzrostu gospodarczego,
 - przeciwdziałanie bezrobociu,
 - przyciąganie środków zewnętrznych (publicznych i prywatnych),
 - wzrost konkurencyjności / atrakcyjności regionu,
 - procesy innowacyjne.

Proponowane typy wskaźników określają jedynie dziedziny podlegające ocenie, nie zawierają parametrów liczbowych oraz nie wskazują rozwiązań i metod minimalizacji uciążliwości, szczególnie w zakresie zabezpieczenia środowiska przed uciążliwościami czy ograniczenia aktywności w obrębie obszarów chronionych. Ustalenie poziomów dla różnych rodzajów zainwestowania powinno stać się tematem szczegółowych opracowań monitorujących przestrzeń przyrodniczą.

Charakter i temat opracowania oraz stopień jego uogólnienia spowodował, że w dokumencie nie znalazły się propozycje wskazujące na kierunki i sposoby kompensacji negatywnych oddziaływań na środowisko. Problem dotyczy zjawisk i procesów o strategicznym znaczeniu dla województwa i powinien znaleźć rozwiązanie w opracowaniach o większym stopniu szczegółowości.

3.2. Propozycje rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projekcie Strategii wraz z uzasadnieniem ich wyboru, w tym wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy.

W charakterze opracowania i sposobie zapisów Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego nie mieszczą się rozwiązania alternatywne i w związku z tym w niniejszym rozdziale ocenie poddano wzajemne relacje strategii i planu zagospodarowania przestrzennego województwa. W załączniku nr 2 do dokumentu podstawowego przedstawiono podstawowe tezy wzajemnych relacji.

3.2.1. Wzajemne relacje Strategii R. W. Ś. i Planu Z. P. W. Ś.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego jest podstawowym aktem planistycznym samorządu województwa, wskazuje cele, kierunki i działania dotyczące przestrzennego rozwoju województwa do roku 2015. Za podstawowe zadanie polityki przestrzennej województwa przyjmuje modernizowanie przestrzennego zagospodarowania i otwieranie regionu na innowacyjną i konkurencyjną przestrzeń europejską oraz restrukturyzowanie miast i miejskich aglomeracji zdominowanych przez tradycyjne gospodarki i tworzenie miejsc o walorach sprzyjających wzrostowi efektywności gospodarowania. Promuje rozwój obszarów metropolitalnych, który otwiera przed lokalnymi społecznościami w subregionach województwa możliwość twórczego rozwinięcia ogólnej polityki przestrzennej województwa śląskiego zgodnie z własnymi aspiracjami i ambicjami. Ustalenia Planu uzupełniają dodatkowe wyjaśnienia dotyczące sposobu realizacji Planu oraz jego monitorowania.

Wizję przyszłości przestrzeni realizuje model oparty na koncepcji umiarkowanej policentrycznej koncentracji osadnictwa, który tworzą:

- 4 obszary metropolitalne tożsame z przyjętymi w „Strategii...” obszarami polityki rozwoju – z centrami w Aglomeracjach Górnośląskiej (24 miasta), Częstochowskiej, Rybnickiej i Bielskiej, razem tworzące Skonsolidowany Śląski Obszar Metropolitalny,
- pasma rozwoju (korytarze transportowo-osiedleńcze) o zróżnicowanych funkcjach składające się z jednostek osadniczych kształtujących się wzdłuż głównych ciągów infrastruktury technicznej i powiązanych komunikacyjnie z centrami obszarów metropolitalnych,
- strefy wielofunkcyjne o charakterze rolniczo-mieszkaniowym, rekreacyjno-leśnym, turystyczno-rolniczym, rolniczo-leśnym, z lokalnymi ośrodkami równomiernie rozmieszczonymi na całym Skonsolidowanym Śląskim Obszarze Metropolitalnym.

Generalny cel polityki przestrzennej:

Kształtowanie harmonijnej struktury przestrzennej województwa śląskiego sprzyjającej wszechstronnemu rozwojowi województwa

Szczegółowe cele polityki przestrzennej sformułowane w ustaleniach planu wskazują propozycje różnego rodzaju działań w celu uzyskania określonego rezultatu na wybranych kierunkach polityki przestrzennej:

Szczegółowe cele polityki przestrzennej:	Oczekiwany rezultat osiągnięcia celu:
CEL I - Dynamizacja i restrukturyzacja przestrzeni województwa	<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie przestrzennych warunków dla dynamizowania gospodarczego rozwoju województwa i podniesienia jego konkurencyjności oraz wspierania strukturalnie słabszych obszarów,
CEL II - Wzmocnienie funkcji węzłów sieci osadniczej	<ul style="list-style-type: none"> • zahamowanie procesu suburbanizacji zwiększające atrakcyjność śląskich miast i aglomeracji oraz konkurencyjność Skonsolidowanego Śląskiego Obszaru Metropolitalnego w stosunku do innych metropolii w kraju i w Europie,
CEL III - Ochrona zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych	<ul style="list-style-type: none"> • prawidłowe funkcjonowanie systemu ekologicznego województwa, przyczyniające się do poprawy warunków życia mieszkańców i wzrostu konkurencyjności województwa
CEL IV - Rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury	<ul style="list-style-type: none"> • ukształtowane funkcjonalne systemy infrastruktury technicznej i transportowej, ograniczające zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi, tym samym przyczyniające się do zmniejszenia ryzyka zanieczyszczenia środowiska i poprawy bezpieczeństwa warunków inwestowania, integracji województwa oraz wzrostu jego europejskiej konkurencyjności
CEL V - Stymulowanie innowacji w regionalnym systemie zarządzania przestrzenią	<ul style="list-style-type: none"> • ład przestrzenny i wysokie poczucie u mieszkańców województwa związku z ich terytorium
CEL VI - Rozwój współpracy międzyregionalnej w zakresie planowania przestrzennego	<ul style="list-style-type: none"> • wyeliminowanie zbędnych problemów i konfliktów w zagospodarowaniu przestrzennym w obszarach przygranicznych i stykowych z innymi województwami oraz integracja województwa z przestrzenią europejską

Ustalone w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego cele, kierunki oraz działania określone były w zgodności z dokumentem Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2015. W toku prac związanych z aktualizacją Strategii dążono do zachowania spójności obu

dokumentów. Plan odnosi się do obszaru w granicach administracyjnych województwa śląskiego i tworzy przestrzenne warunki do realizacji celów oraz ustaleń zawartych w Strategii rozwoju.

Związki pomiędzy celami obu dokumentów przedstawiono w tabeli nr 3

Wzajemne relacje celów strategicznych S.R.W.Ś i P.Z.P.W.Ś.

Tabela nr 3

	Cele Strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 -2020			
	Wzrost wykształcenia mieszkańców oraz ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych i gospodarczych w poczuciu bezpieczeństwa społecznego i publicznego.	Rozbudowa oraz unowocześnienie systemów infrastruktury technicznej.	Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki.	Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni.
Szczegółowe cele polityki przestrzennej Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego na lata 2000-2015				
Dynamizacja i restrukturyzacja przestrzeni województwa	X	X	X	
Wzmocnienie funkcji węzłów sieci osadniczej	X	X		X
Ochrona zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych		X	X	X
Rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury		X		
Stymulowanie innowacji w regionalnym systemie zarządzania przestrzenią	X	X	X	X
Rozwój współpracy międzyregionalnej w zakresie planowania przestrzennego	X	X	X	X

Proponowane w Strategii rozwiązania uwzględniają większość problemów środowiska przyrodniczego zidentyfikowanych w Planie i zapisy obu dokumentów są spójne. W związku z tym, że Strategia nie jest dokumentem planowania przestrzennego, proponowane zapisy mają charakter gospodarczych rozwiązań i są mniej związane z konkretną przestrzenią.

3.2.2. Spójność z innymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Przy opracowaniu Strategii Rozwoju Województwa uwzględnione zostały działania zapisane w dokumentach strategicznych wyższego rzędu takich jak: Wstępny Projekt Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007 - 2013, Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa 2007 - 2013, Narodowa Strategia Kultury na lata

2004 - 2013, Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski, Założenia polityki naukowej, naukowo - technicznej i innowacyjnej państwa do 2020 roku, Strategia Rozwoju Transportu na lata 2007 - 2013 oraz Wstępny Projekt Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2007 - 2013.

Na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2015 powstały dokumenty takie jak: Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2003 - 2013, Program Ochrony Środowiska Województwa Śląskiego do 2004 roku oraz cele długoterminowe do roku 2015, „Plan gospodarki odpadami dla województwa śląskiego”, Kompleksowy program gospodarki odpadami niebezpiecznymi w regionie Polski południowej, Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2015, Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałaniu ich wykluczeniu społecznemu na lata 2003 - 2005, Program łagodzenia w regionie śląskim skutków restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego. Wspomniane dokumenty stanowią podstawę realizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020.

3.2.3. Podsumowanie

„Prognoza oddziaływania na środowisko strategii rozwoju województwa śląskim na lata 2000 – 2020” sporządzona została dla dokumentu podstawowego w wersji po konsultacjach społecznych. Szczegółowość niniejszego dokumentu uzależniona jest od szczegółowości zapisów Strategii. Generalnie można stwierdzić, że w trakcie opracowywania dokumentu prognozy oddziaływania na środowisko zespół napotykał na trudności wynikające z wprowadzenia, interpretowania i stosowania nowego instrumentu zarządzania środowiskiem. Określone problemy i utrudnienia dotyczyły:

- zagadnień metodycznych, a szczególnie kwestii dotyczących: kryteriów oceny, zdefiniowania obszarów objętych analizą i oceną, zdefiniowania pojęć, braku wystarczających danych do przedstawienia rozwiązań minimalizujących i ustalenia wielkości progowych oraz sporządzenia wariantu alternatywnego,
- zagadnień merytorycznych - sporządzanie prognoz oddziaływania na środowisko jest stosunkowo młodym instrumentem analityczno - badawczym (ramy prawne zostały określone w połowie 2001 r.) i w związku z powyższym metody ich sporządzania nie są do końca dopracowane, a doświadczenia wynikające z opracowań o podobnym charakterze nie mogą być w sposób prosty przetransponowane do dokumentu o innym typie.

„Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020” nie zawiera informacji, które pozwoliłyby na szczegółowe ustosunkowanie w „Prognozie...” do propozycji Wojewody Śląskiego zawartych w odpowiedzi na pismo Marszałka Województwa Śląskiego w sprawie uzgodnienia zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w Prognozie, z dnia 14 lutego 2005r.

Wymienione w punktach zagadnienia wpisują się ogólnie w działania zawarte w: celu strategicznym IV - Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni - poprzez kierunki działań:

Kierunek działań 6 - utworzenie systemu kształtowania i wykorzystania zasobów wodnych - dla zagadnień związanych z ochroną i monitorowaniem jakości wód podziemnych, szczególnie głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP)

Kierunek działań 7 - polepszenie jakości powietrza - dla zagadnień związanych z działaniami zmierzającymi do polepszenia jakości powietrza i monitoringiem stanu powietrza województwa

Kierunek działań 8 - ochrona przed hałasem - dla zagadnień związanych z monitorowaniem i prognozowaniem klimatu akustycznego województwa oraz rozwiązaniami ograniczającymi nadmierny hałas

Kierunek działań 9 - ukształtowanie regionalnego systemu obszarów chronionych - dla zagadnień związanych z realizacją systemu obszarów chronionych i ochrony różnorodności biologicznej dolin rzecznych.

W celu realizacji wymienionych zagadnień proponuje się uzupełnienie, w miarę możliwości instrumentalnych i finansowych, przyjętego systemu monitoringu o wskaźniki pozwalające na gromadzenie i przetwarzanie informacji we wskazanych dziedzinach.

4. INFORMACJE KOŃCOWE

4.1. Metody zastosowane przy sporządzaniu prognozy

Prognozę do „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020” sporządzono z wykorzystaniem następujących dokumentów:

- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2015, Katowice 2000
- Polska 2025 - Długookresowa Strategia Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju, Warszawa
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego, Katowice 2004 wraz z prognozą
- Opracowanie ekofizjograficzne do planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego - Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, lipiec 2003
- Strategia rozwoju turystyki w województwie śląskim na lata 2004 - 2013 - wraz z prognozą, Katowice 2004.

Prognoza jest kameralnym opracowaniem, opartym głównie na bazie posiadanych materiałów zgromadzonych do „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego”. Przy sporządzaniu prognozy wykorzystano również inne dostępne publikacje, dokumenty i raporty dotyczące obszaru województwa opracowane przez inne instytucje, a dotyczące środowiska i zmian w nim zachodzących.

W prognozie analizowano konkretne zapisy Strategii dotyczące propozycji celów strategicznych i kierunków działań. Zapisane kierunki i uwarunkowania rozwoju wskazują na narzędzia, którymi można się posłużyć dla określenia dynamiki zmian w sferze społeczno - gospodarczej nie w sferze przestrzennej.

4.2. Przewidywane metody analizy realizacji Strategii.

4.2.1. Instrumenty finansowe realizacji strategii

Największe znaczenie dla realizacji polityki prorozwojowej w Polsce, w pierwszym okresie programowania 2004 - 2006 oraz w latach 2007 - 2013, będą miały środki przekazywane w ramach instrumentów finansowych Unii Europejskiej (fundusze strukturalne, Fundusz Spójności, środki Europejskiego Banku Inwestycyjnego).

Potencjalnymi źródłami finansowania realizacji celów Strategii, od roku 2004 są:

- publiczne środki wspólnotowe tj. w szczególności środki funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności,
- publiczne środki krajowe tj. środki budżetu państwa oraz państwowych funduszy celowych, środki budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz inne środki jednostek oraz form organizacyjno-prawnych sektora finansów publicznych,
- inna publiczna pomoc zagraniczna,
- wkład własny beneficjentów pomocy obejmujący również kredyty i pożyczki, także poręczone lub gwarantowane przez uprawnione podmioty do udzielania poręczeń lub gwarancji.

Fundusze strukturalne i Fundusz Spójności oraz programy współfinansowane z tych środków przewidziane na lata 2004-2006:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF) współfinansuje działania zmierzające do zmniejszenia różnic w poziomie międzyregionalnego rozwoju gospodarczego UE, a w szczególności przedsięwzięcia służące ochronie środowiska naturalnego, z zakresu infrastruktury technicznej oraz związane z tworzeniem nowych miejsc pracy, badaniami naukowymi i transferem technologii.
- Europejski Fundusz Społeczny współfinansuje działania związane z polityką zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich.
- Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnych (EAGGF) - fundusz współfinansuje działania związane z rozwojem rolnictwa i obszarów wiejskich.
- Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa FIG - Instrument ten finansuje inicjatywy służące restrukturyzacji rybołówstwa.
- Fundusz Spójności współfinansuje projekty w dziedzinie ochrony środowiska oraz sieci transeuropejskie w zakresie infrastruktury transportowej.

Łączna kwota środków, którymi będzie mogło dysponować województwo w latach 2004 - 2006, wliczając zarówno wkład wspólnotowy jak i szacując wkład krajowy sięga 2,2 mld EURO.

Instrumenty polityki rozwoju, UE na lata 2007-2013 - obecnie prowadzone są prace nad perspektywą finansową Unii Europejskiej na lata 2007-2013. Z szacunków, uwzględniających te prace wynika, iż w okresie obowiązywania nowej perspektywy finansowej Polska mogłaby otrzymać środki w wysokości ok. 73,6 mld EURO.

Zakres instrumentów polityki strukturalnej i regionalnej UE przewidziany na lata 2007-2013 będzie podstawą do prac nad przygotowaniem programów operacyjnych w ramach realizacji NPR na te lata.

4.2.2. Instrumenty prawne realizacji strategii

Strategia będzie realizowana zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem krajowym i wspólnotowym, między innymi takim jak: Ustawa o Narodowym Planie Rozwoju, ustawa o finansach publicznych, ustawa o samorządzie województwa. Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym czy rozporządzenie Rady wprowadzające ogólne przepisy na temat funduszy strukturalnych, rozporządzenie Rady dotyczące ustanowienia Funduszu Spójności oraz projekty Rozporządzeń Rady wprowadzające ogólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności w nowej perspektywie finansowej UE 2007 – 2013.

Ustawa o Narodowym Planie Rozwoju z dnia 20 kwietnia 2004 roku, reguluje w systemowy sposób zagadnienia prowadzenia polityki rozwoju regionalnego kraju i tworzy jednocześnie ramy prawne dla wykorzystania środków finansowych: krajowych i unijnych, przeznaczonych na wspieranie rozwoju społeczno - gospodarczego kraju oraz zapewnienie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej z krajami członkowskimi UE.

Kontrakt wojewódzki podstawą zawierania kontraktów wojewódzkich jest ustawa o Narodowym Planie Rozwoju z dnia 20 kwietnia 2004 r. Kontrakt wojewódzki stanowi umowę między stroną rządową a samorządową i łączy w sobie realizację programów operacyjnych współfinansowanych ze środków wspólnotowych i środków krajowych. Kontrakt wojewódzki określa zakres, tryb i warunki realizacji zadań wynikających z programu wojewódzkiego, które uzyskały wsparcie rządu oraz zadań należących do spraw nadzorowanych przez ministrów właściwych. Sposób programowania oraz zasady wdrażania i oceny są zbliżone do zasad, które będą

obowiązywały przy wdrażaniu programów rozwoju regionalnego współfinansowanych przez fundusze strukturalne. Kontrakty powinny stać się elastycznymi instrumentami dostosowującymi się do zmieniających się uwarunkowań organizacyjnych. Widocznym efektem tego może stać się wprowadzenie możliwości zawierania kontraktów regionalnych, z kilkoma województwami dla realizacji wspólnych przedsięwzięć rozwojowych wynikających z NSRR i ze Strategii Rozwoju Województw.

Polityka regionalna - instrumentem realizacji strategii rozwoju województwa są programy operacyjne, które poprzez swoje priorytety realizować będą cele strategii. W celu zapewnienia realizacji celów strategii oraz priorytetów programów operacyjnych szczebel regionalny w zakresie planowania strategicznego na terenie województwa powinien zostać wzmocniony, co umożliwi lepsze kreowanie polityki regionalnej. Decentralizacja polityki regionalnej pozwoli przede wszystkim na zwiększenie racjonalności wyboru zadań inwestycyjnych i realizacji tych zadań w najbardziej efektywny sposób. Pozwoli ponadto określić i zawrzeć w polskim systemie prawnym system ewaluacji i zarządzania wieloletnimi inwestycjami a jednocześnie zwiększyć koordynację działań między poszczególnymi szczeblami samorządu terytorialnego w wykonywaniu usług publicznych na obszarze województwa. Ponadto należy wspierać działania zmierzające do zmiany struktury własności firm świadczących usługi publiczne na poziomie lokalnym i regionalnym w celu lepszego zarządzania tymi przedsiębiorstwami i finansowania ich działalności

Sektorowe strategie rozwoju - Ramy prawne rozwoju regionalnego stworzone zostają poprzez określenie celów w ramach sektorowych polityk państwa. Strategia rozwoju województwa powinna uwzględnić zapisy zawarte w obowiązujących już strategiach rozwoju i w planowanych strategiach sektorowych na lata 2007 - 2013.

4.2.3. System ocen

Dla oceny realizacji Strategii przedstawiono propozycję wskaźników monitorujących jej realizację. Koncepcja wskaźników proponuje śledzenie oraz ocenę ilościową i jakościową zmian w zagospodarowaniu.

System ocen wskazuje na narzędzia, którymi można się posłużyć dla określenia dynamiki zmian w sferze społeczno-gospodarczej i w sferze przestrzennej. Nie ustala konkretnych mierników i wartości progowych i granicznych do osiągnięcia, zakładając, że miarą do mierzenia oddziaływań polityk i ocen będzie sukces w osiągnięciu zrównoważonego rozwoju województwa.

Za najistotniejsze, z punktu widzenia ochrony środowiska należy uznać prace nad kierunkami poprzez programy operacyjne:

- z zakresu ochrony wód podziemnych - m.in. ocena zagrożenia wód głównych zbiorników wód podziemnych, wyznaczenie granic obszarów wymagających ograniczenia działalności, sposobu i zakresu monitorowania wód podziemnych pod względem stanu jakościowego i ilościowego, wyposażenia aglomeracji w systemy kanalizacyjne,
- z zakresu zagrożenia akustycznego - m.in. opracowanie mapy akustycznej województwa, monitorowanie obszarów o nadmiernie zagrożonych hałasem, rozwiązania ograniczające hałas,
- z zakresu ochrony powietrza - m.in. monitoring stanu powietrza, kierunki działań zmierzających do polepszenia jakości powietrza,

- z zakresu obszarów chronionych – m.in. dokumentowanie obszarów wymagających ochrony na podstawie przepisów o ochronie przyrody, ochrona otulin biologicznych rzek i potoków.